

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ



**14-18 YAŞ ARASI ERGENLERİN PSİKOSOSYAL GELİŞİM DÖNEMLERİ
KAZANIMLARI İLE BENLİK SAYGISI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Safiye AKGÜNEŞ

Psikoloji Anabilim Dalı

Psikoloji Programı

Kasım 2019

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ



**14-18 YAŞ ARASI ERGENLERİN PSİKOSOSYAL GELİŞİM DÖNEMLERİ
KAZANIMLARI İLE BENLİK SAYGISI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Safiye AKGÜNEŞ
(Y1312.270081)

Psikoloji Anabilim Dalı
Psikoloji Programı

Tez Danışmanı: Dr.Öğretim Üyesi Şahide Güliz KOLBURAN

Kasım 2019

ONAY FORMU

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ



YÜKSEK LİSANS TEZ ONAY FORMU

Psikoloji Anabilim Dalı Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı Y1312.270081 numaralı öğrencisi Safiye AKGÜNEŞ'in "14-18 YAŞ ARASI ERGENLERİN PSİKOSOSYAL GELİŞİM DÖNEMLERİ KAZANIMLARI İLE BENLİK SAYGISI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ" adlı tez çalışması Enstitümüz Yönetim Kurulunun 03.10.2019 tarihli ve 2019/23 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile Tezli Yüksek Lisans tezi 08.11.2019 tarihinde kabul edilmiştir.

<u>Unvan</u>	<u>Adı Soyadı</u>	<u>Üniversite</u>	<u>İmza</u>
ASIL ÜYELER			
Danışman	Dr. Öğr. Üyesi	Şahide Güliz KOLBURAN	İstanbul Aydın Üniversitesi
1. Üye	Dr. Öğr. Üyesi	Elif Özge ERBAY	İstanbul Aydın Üniversitesi
2. Üye	Dr. Öğr. Üyesi	Mehmet Zeki ILGAR	Biruni Üniversitesi
YEDEK ÜYELER			
1. Üye	Dr. Öğr. Üyesi	Engin EKER	İstanbul Aydın Üniversitesi
2. Üye	Prof. Dr.	Halil EKŞİ	Marmara Üniversitesi

ONAY

Prof. Dr. Ragıp Kutay KARACA
Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “14-18 Yaş Arası Ergenlerin Psikososyal Gelişim Dönemleri Kazanımları İle Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadar ki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve etik geleneklere aykırı düşecek bir davranışımın olmadığını, tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve onurumla beyan ederim.

Safiye AKGÜNEŞ



Değerli Aileme ,

ÖNSÖZ

Araştırmanın amacı 14-18 yaş arası ergenlerin psikososyal gelişim dönemi öncesi kazanımları ile benlik saygısı arasındaki ilişkiyi incelemektir.

Araştırmamın her aşamasında desteğini esirgemeyen, bilgi ve tecrübelerini aktaran değerli tez danışmanı hocam Dr. Şahide Güliz KOLBURAN'a teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmama katılan öğrencilere, okul müdürlerine ve rehber öğretmenlerine yardımlarından dolayı teşekkür ederim. Eğitim hayatım boyunca desteklerini esirgemeyen annem, babam ve ablama teşekkür ederim.

Kasım 2019

Safiye AKGÜNEŞ

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
ÇİZELGE LİSTESİ.....	viii
ÖZET.....	ix
ABSTRACT	x
1. GİRİŞ	1
1.1 Araştırmanın Amacı	2
1.2 Araştırmanın Önemi	3
1.3 Araştırmanın Hipotezi	3
1.4 Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları	4
1.4.1 Araştırmanın kapsamı	4
1.4.2 Araştırmanın sınırlılıkları.....	4
1.5 Araştırmanın Varsayımları	5
1.6 Tanımlar	5
2. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	7
2.1 Ergenliğin Tanımı	7
2.1.1 Ergenlik dönemi ve özellikleri.....	7
2.1.2 Ergenlikte gelişim yüzleri	8
2.2 Ergenlikte Kimlik Oluşumu	9
2.2.1 Erikson ve psikososyal gelişim kuramı.....	14
2.2.2 Kimlik gelişimine etki eden faktörler	21
2.2.2.1 Kalıtımsal faktörler	21
2.2.2.2 Çevresel fakörler	22
2.2.2.3 Aile faktörü	23
2.2.2.4 Kültür	24
2.2.2.5 Sosyal grup ve kurumlar (Okul-arkadaş çevresi).....	25
2.2.2.6 Kitle iletişim araçları (Radyo-tv-bilgisayar)	28
2.2.2.7 Kitle yayın organları (Kitap-gazete-dergi).....	28
2.2.3 Sağlıklı kimlik gelişimi	29
2.3 Erikson'a Göre Kimlik Oluşum Sürecinde Gelişebilecek Sorunlar	30
2.3.1 Ergenin kimliği oluşurken sapma nedenleri.....	30
2.3.2 Kimlik karmaşası	31
2.3.3 Kimlik bunalımı	32
2.4 Benlik Saygısı	34
2.5 Konuyla İlgili Yapılan Çalışmalar	38
3. YÖNTEM.....	42
3.1 Araştırmanın Yöntemi.....	42
3.2 Araştırmanın Modeli	42
3.3 Evren Ve Örneklem.....	42
3.4 Verilerin Toplanması.....	43

3.5 Veri Toplama Araçları	43
3.6 Veri Analizleri	44
3.6.1 Kişisel bilgi formu	44
3.6.2 Erikson'un psikososyal gelişim dönemleri ölçeği	44
3.6.3 Coopersmith özsaygı envanteri	45
4. BULGULAR	47
5. TARTIŞMA ve SONUÇ	56
5.1 Tartışma Ve Sonuç	56
6. ÖNERİLER	60
6.1 Ailelere Yönelik Öneriler	60
6.2 Okula Yönelik Öneriler	61
6.3 Araştırmacılara Yönelik Öneriler	61
KAYNAKLAR	62
EKLER.....	67
ÖZGEÇMİŞ.....	76



ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 2. 1: Erikson'un Psikososyal Gelişim Evreleri Kuramı ve Karşılık Gelen Kimlik Duygusu.....	14
Çizelge 4.1: Demografik Özelliklere İlişkin Dağılımlar	48
Çizelge 4.2: Benlik Saygısına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları	49
Çizelge 4.3: Ergenlik Dönemi Öncesi Kazanımlar ve Kimlik Kazanımı ile Benlik Saygısı Arasındaki İlişki.....	50
Çizelge 4.4: Benlik Saygısı İle Yaş Arasındaki İlişki	51
Çizelge 4.5: Ergenlik Dönemi Öncesi Kazanımlar İle Yaş Arasındaki İlişki	51
Çizelge 4.6: Ergenlik Dönemi Öncesi Kazanımlar İle Yaş Grupları Arasındaki İlişki	52
Çizelge 4.7: Ergenlik Dönemi Öncesi Kazanımlar İle Cinsiyet Arasındaki Farklılık	53
Çizelge 4.8: Benlik Saygısı İle Cinsiyet Arasındaki Farklılık.....	54
Çizelge 4.9: Ergenlik Dönemi Öncesi Kazanımlar İle Aile Tipi Arasındaki Farklılık	54
Çizelge 4.10: Benlik Saygısı İle Akademik Başarı Arasındaki Farklılık	55

14-18 YAŞ ARASI ERGENLERİN PSİKOSOSYAL GELİŞİM DÖNEMLERİ KAZANIMLARI İLE BENLİK SAYGISI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

ÖZET

Araştırmanın amacı 14-18 yaş arası ergenlerin psikososyal gelişim dönemleri kazanımları ile benlik saygısı arasındaki ilişkiyi incelemektir.

Araştırmanın evrenini; İstanbul ili Üsküdar ilçesinde bulunan devlet ve özel okullarda eğitim görmekte olan 8. ve 12.sınıf aralığındaki öğrenciler oluşturmaktadır. Örneklem grubunu ise 2017-2018 yılında Üsküdar ilçesinde öğrenim gören toplam 200 öğrenci oluşturmaktadır. Bunlar içinden hatalı veya eksik ölçek dolduran 6 öğrenci çalışmaya dahil edilmemiş ve toplam 194 öğrenci değerlendirmeye alınmıştır.

Araştırmada kullanılan ölçek ve envanterler; Kişisel Bilgi Formu, Veli İzin Formu, Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri Ölçeği ve Coopersmith Özsaygı (Benlik Saygısı) Envanteri 14-18 yaş arası öğrencilere uygulanmıştır.

Araştırmanın sonucunda elde edilen bulgular 14 -18 yaş arasındaki ergenlerin psikososyal gelişim dönemlerindeki kazanımlarıyla benlik saygıları arasında ilişki olduğunu göstermektedir. Bu çalışmada, psikososyal gelişim süreçlerinden biri olan girişimcilik kazanımı, cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Erkek ergenlerin girişimcilik ortalaması (40,2), kızlardan yüksek (38) olarak bulunmuştur.

Yaş gruplarına bakıldığında 16-17 yaş grubunun özgüven ortalaması, 14-15 yaş grubundan daha yüksektir. Aile tipine göre ölçekler karşılaştırıldığında; istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar ortaya çıkmamıştır. Bu araştırmaya göre yaş ile benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulunmuştur. Benlik saygısı ile akademik başarı arasında da anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: *Ergenlik dönemi, Kimlik gelişimi, Benlik saygısı, Psikososyal gelişim*

**EVALUATION OF RELATION BETWEEN PSYCHOSOCIAL
DEVELOPMENT PERIOD EARNINGS AND THE SELF-ESTEEM OF
ADOLESENTS BETWEEN AGES 14-18**

ABSTRACT

The aim of this study is to investigate the relationship between self-esteem and psychosocial development gains of adolescents aged 14-18.

Within the scope of this study a research that has been carried out in Istanbul / Uskudar in 2017-2018. 200 individuals have attended to the research who were 8th and 12th grade students.

In the research Parents Attitudes Inventory Test anxiety inventory and additionally personel information form has been implmented to subjects between ages of 14-18.

Finding have demonstrated that attitudes of ages 14-18 there was a relation between their psychosocial advancement stages and their self-esteem.

In this research one of the processes of pyschosocial development stages, entrepreneurship acquisition has a significant diversity between ages. The average points of male adolescents(40,2) which is a noteworthy difference than female adolescents(38).

When looked at the age group 16-17 has a lot higher self-confidence average score than age group 14-15.

When comparing the scales according to family type, systatically there hasn't been a significant difference occured. According to this study, there was no significant association between age and self-esteem. It was also found that there was no significant difference between self-esteem and academic achievement

Key words: *Identity deveopment, Adolescents, Self-esteem, Psychosocial development.*

1. GİRİŞ

Birey doğumundan itibaren zaman ilerledikçe birçok farklı süreçle karşı karşıya kalmaktadır. Sosyal bir varlık olan insan, çevresiyle sürekli doğrudan ya da dolaylı olarak etkileşim içindedir. Bu etkileşimler ve dönemsel kazanımlar ergenlik dönemindeki kimlik kazanımı sürecinde rol oynamaktadır. Kulaksızoğlu (1998) ‘nun tanımı gereği ergenlik; İnsan vücudunun, hormonal, cinsel, sosyal, duygusal, kişisel ve zihinsel değişikliklerin ve gelişimin tuğlaların başlangıcında ve vücudun büyümesinin sonunda özel bir aşamada sona erdiğine inanılmaktadır (Özbay ve Öztürk, 1992).

Ergenlik dönemi içerisinde yer alan kavramların “gençlik dönemi” kavramlarıyla açıklanmasının yarattığı yanlış algı iki dönemi de tüm özelliklerinin farklılıklarına rağmen eksik bırakmaktadır. Öyle ki kronolojik olarak gençlik dönemi, ergenlik döneminden sonra gelmektedir ve burada ergenlik dönemi daha kapsayıcı bir şekilde bulunmaktadır. Ergenlik döneminin birçok farklı yüzünün olması çalışmanın kapsamında anlatılmak istenmiştir. Öte yandan sosyal bir varlık olan insanın dış dünyayla etkileşimine ergenlik dönemi penceresinden bakılmıştır. Öz benlik duygusu ile hayatta karşılaştığı durumlar arasında denge kurmasının önemine fazlaca değinilmiştir. Sosyalleşme durumu doğumdan itibaren toplumda kabul görme güdümüyle belli evrelerden geçen bir süreçtir. Sosyal bir fenomen olarak sosyalleşme, doğuştan topluma üyelik kazanmanın belirli aşamalarında bireyden beklenen karşılık gelen rolün ve ilgili normların tanınmasından ibarettir (Aksüt ve Batur,2007).Olumsuz durumlarda karşılaşılan sapma; kimlik bocalaması, kimlik bunalımı, kimlik karmaşası kavramları literatür incelemeleri yapılarak açıklanmaya çalışılmış; psikososyal gelişim dönemlerindeki olumsuz yaşantıların bireyin sonraki gelişim dönemlerine etkisi araştırılmak istenmiştir.

1.1 Araştırmanın Amacı

Çalışmanın amacı; ergenlik döneminden önceki kazanımların, ergenlik dönemi aşamasındaki kazanımlar ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin araştırılmasıdır. Bu araştırmanın kuramsal altyapısını Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramı oluşturmuştur. Erikson'un psikososyal gelişim dönemleri ölçeğinden yola çıkarak ergenlik öncesi kazanımlar olan güven, özerklik, girişimcilik, çalışkanlık, ile ergenlik dönemi kazanımları olan kimlik ve yakınlık kazanımları arasındaki ilişki ele alınmıştır. Coopersmith benlik saygısı ölçeğiyle de anne-babayla ilişkiler, arkadaşlık ilişkileri, okul yaşamı, okul başarısı gibi alanlarda çocukların kendilerini nasıl algıladıklarını ve özsaygı düzeylerini belirlemek amaçlanmıştır.

Araştırmanın genel amacı doğrultusunda alt problemler şu şekilde belirlenmiştir;

- Ergenlik dönemi öncesi kazanımlar ile benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- Benlik saygısı ile yaş arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- Ergenlik dönemi öncesi kazanımlar ile yaş arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- Ergenlik dönemi öncesi kazanımlar ile yaş grupları (14-15, 16-17 ve 18-19 olmak üzere 3 yaş grubu ele alınmıştır) arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- Ergenlik dönemi öncesi kazanımlar ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- Benlik saygısı ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- Ergenlik dönemi öncesi kazanımlar ile aile tipi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- Benlik saygısı ile akademik başarı arasında farklılık var mıdır?

1.2 Araştırmanın Önemi

Bireyin hayatı boyunca yaşadığı en yoğun ve önemli değişiklikler ergenlik döneminde meydana gelmektedir. Kimlik oluşumu sırasında doğumdan itibaren edinilen deneyimler, bilgiler içinde bulunulan toplumun sosyo-ekonomik yapısı önemli rol oynamaktadır. Birey ergenlik döneminde çok fazla etkileşime maruz kalmakta ve onu yönlendiren unsurların devamlılığını sağlamak zorunda kalmaktadır. Ergenlik döneminde yer alan gelişim yüzleri incelenmektedir.

Bu çalışmada ergenlik döneminden önce oluşan çatışmaların, ergenlik döneminde ortaya çıkmasıyla birlikte oluşan kazanımlar ile benlik saygısı arasındaki ilişki ortaya konulmaya çalışılacaktır.

1.3 Araştırmanın Hipotezi

Bu çalışmanın ana hipotezi; “14-18 yaş arası ergenlerin psikososyal gelişim dönemi önceki kazanımları ile benlik saygısı arasında pozitif yönlü ilişki olduğu” şeklindedir. Bu ana hipotez çerçevesinde aşağıda verilen alt hipotezler oluşturulmuştur.

Alt hipotezler;

- Ergenlik dönemi öncesi olumlu kazanımlar ile benlik saygısı arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır.
- Benlik saygısı ile yaş arasında anlamlı bir ilişki yoktur.
- Ergenlik dönemi öncesi kazanımlar ile yaş arasında anlamlı ilişki vardır.
- Ergenlik dönemi öncesi kazanımlar ile 16-17 yaş grubunun güven ortalaması 14-15 yaş grubundan daha yüksektir.
- Ergenlik dönemi öncesi kazanımlar cinsiyete göre bir farklılık gösterir.
- Benlik saygısı ile cinsiyet arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur
- Ergenlik dönemi öncesi kazanımlar ile aile tipi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur

- Benlik saygısı ile akademik başarı ile arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

1.4 Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

1.4.1 Araştırmanın kapsamı

Araştırmaya katılan öğrencilerin uygulanan ölçeklere gerçek durumlarını yansıtacak şekilde doğru cevap verdikleri kabul edilmiştir.

1.4.2 Araştırmanın sınırlılıkları

- Araştırma ergenlik öncesi psikososyal gelişimsel kazanımların, sağlıklı kimlik oluşumuna katkı sağladığının irdelenmesine yönelik kurgulanmıştır.
- Araştırma, 2017-2018 eğitim-öğretim yılı İstanbul ilinin Anadolu Yakası Üsküdar Bölgesi'ndeki çeşitli okullarda öğrenim gören 8,9, 10, 11 ve 12. Sınıflardaki 14-18 yaş arası, 200 kişilik öğrenci ile sınırlı olup okuldan mezun olanlar kapsam dışı bırakılmıştır.
- İstanbul ilinin örneklem olarak seçilmesinin nedeni, farklı illerde araştırmanın yapılmasının zaman ve maddi anlamda güç olmasıdır. İstanbul ilinin Anadolu Yakasının lise dengi eğitim veren devlet okullarının ele alınması kimlik oluşumunda sosyo-ekonomik unsurların etkin rol oynamasıdır.
- İstanbul ilinin evren olarak belirlenmesinin bir diğer sebebi ise, Türkiye'nin en büyük şehirlerinden biri olması itibariyle çalışmaya katılan öğrencilerin yaşam standartları, hedefleri, duygu durumları ve kimlik oluşumunda yaşadığı süreçlerin çeşitliliğidir.
- Lise dengi eğitim veren okulların evren olarak seçilmesinin ve mezun olanların evrenin dışında bırakılmasının nedeni araştırma grupları arasında farkı en aza indirmektir.
- 14-18 yaş grubunun araştırma evreninin içinde yer almasının nedeni, ergenlik döneminin değişimlerinin en ortalama olarak bu yaş dilimleri arasında yaşanmasıdır.

Bu araştırma, Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri Ölçeği ve Coopermith Benlik Saygısı (Özsaygı) envanterleri ile tarafımdan geliştirilen Bireye Yönelik Bilgi Formu'nda yer alan sorulara sınırlıdır.

1.5 Araştırmanın Varsayımları

Kimlik oluşumunun ergenlik dönemine kadar yaşanmış deneyimlerle gerçekleştiğinin ve sağlıklı kimlik oluşumunda bireyin bilgi ve deneyimleri kadar çevresel faktörlerinde etkisinin araştırıldığı bu çalışma şu temel varsayımlara dayanmaktadır;

- Araştırmada kullanılan Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri ve Coopermith Benlik Saygısı (Özsaygı) Envanteri'nin bilimsel olarak geçerli ve güvenilir olduğu,
- Seçilen örneklemin Üsküdar ilçesinin evreni temsil ettiği,
- Deneklerin envanterlere ve tarafımdan oluşturulan kişisel bilgi formuna verdikleri yanıtların samimi olduğu,
- Kişisel bilgi formunun araştırma konusuna ve ergen bireyi tanımaya yönelik bilgi almak için yeterli olduğu,
- Konu ile ilgili literatürden yararlanılan bilgilerin doğru olduğu ve elde edilen bilgilerin ayrıntılı değerlendirilmesi için kullanılan istatistiksel yöntemlerin doğru sonuçlar verdiği, varsayımlarından hareket edilmiştir.

1.6 Tanımlar

Ergenlik: Ergenlik, bir insanın fiziksel olarak büyüdüğü ve bir kişinin sosyal rollerinin nasıl hızlanacağını düşündüğü çocukluk ve yetişkinlik arasındaki bir süreçtir.

Kimlik gelişimi: Bu, toplumsal rollerin bir birleşimidir, parçaların toplamından daha fazlası olan birleşik benlik fikri, başarılı kişilik gelişimi “keşif” ve “tespit” süreçleriyle belirlenir (Erikson,1980).

Kimlik: Kişi kendine özgü ve eşsiz bir tarzda var olduğunu ve bu tarzın sürekli olduğunu hissetmektedir (Dereboy,1993).

Özsaygı: kişinin ideal benliği ve benlik imgesinin arasındaki farkı ölçmesidir. (Kuzgun, 1999). Öz saygı, bireyin kendini ele alarak değerlendirilmesi sonucunda kendisi hakkında vardığı yargı ve geliştirdiği tutumdur.



2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1 Ergenliğin Tanımı

Adölesan için kullanılan ergen kelimesi Batı edebiyatında “ergenlik” eşdeğeri olarak kullanılır ve Latince büyüme ve olgunlaşma için kullanılan ergen “adolescere” fiilinin kökünden gelir. Ergenlik, insanlarda gözlenen sürekli değişim ve gelişme olarak tanımlanabilir (Yavuzer,2007). Ergenlik, biyo psikoloji açısından çocukluğun sonu ile çocukluk ve gençlik arasındaki, kamusal yaşamda sorumluluk alma dönemi olan dönemdir. Ergenlik dönemi bireylerin fiziksel, duygusal, bilişsel ve sosyal alanda değişimler yaşadıkları bir süreçtir (Erbil, 2006).

2.1.1 Ergenlik dönemi ve özellikleri

Ergenlik dönemi insan hayatı boyunca gelişimin en önemli dönemlerinden biridir ve oldukça fazla duygusal çatışma, davranışsal açıdan güçlüklerle doludur. Bunların yanı sıra dış dünyada gerçekleşen olaylara ilişkin gelişmelerin, etkileşimlerin en yoğun yaşandığı, çocukluk ile yetişkinlik arasındaki en uzun dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Dış dünyadan gelen çeşitli etkileşim ve veri ergenlik dönemini yaşayan birey için yeni deneyimlerin anahtarı olabilmektedir. Şöyle ki; arkadaşlık, var olma ihtiyacı bu dönemde ön plandadır. Ergenlik dönemi çocuklarda hızlı biçimde büyüme, kimliğinde bulunan belirsizlikler, aileye bağımlı olarak yaşama durumunun devam etmesi, toplum içinde kişinin yerinin belirlenmemiş olması gibi karmaşık ve fırtınalı bir dönemdir. Bu dönemde ergen olan kişi aileden ayrılmaya çalışmakta bir yandan da onlara bağımlı olarak yaşamına devam etmektedir. Bu dönemde meydana gelen şiddetler bundan önceki dönemlerin nasıl atlatıldığına göre değişkenlik göstermektedir (Öztürk,1985).

Ergen bireyin vücudunda meydana gelen hızlı değişimler, bir anda kendi bedenine uyum sağlama sorununu beraberinde getirmektedir. Bununla birlikte

ergen birey bu değişiklikleri bir anlam çerçevesine oturtamadığı anda dış etkenler yani çevresine karşı hal ve hareketlerinde ani çıkışlar, uyumsuzluklar gösterebilmektedir.

Ergenlik çağı insan yaşamının önemli dönemlerinden biri olmasının yanında, dönem içindeki ergenin bakış açısından ise oldukça fazla sorunla karşılaşılan bir dönemdir. Biyolojik, psikolojik değişiklikler ve değişimlerden kaynaklanan sorunlara sosyal, aile ve okul sorunlarını eklemek gençlik dönemini zorlaştırmaktadır (Avcı, 2006).

Yukarıda saydığımız bu üç alt dönem farklı duygusal, fiziksel ve sosyal gelişim özellikleri göstermektedir. Bu özellikler ergenin toplumsal hayatta var olabilmesi ve varlığını sürdürebilmesini önemli ölçüde etkilemektedir.

2.1.2 Ergenlikte gelişim yüzleri

Birey dünyaya geldiği andan itibaren dış dünyaya ayak uydurma güdüsüyle hareket etmektedir. Bedeni ve ruhu zaman içinde gelişim gösterir ve deneyimler merdivenlerini hızla tırmanır. Gelişim hayattaki tüm canlıları bulunduğu ilk noktadan daha ileriye veya geriye taşır. Devinim yaşamın en belirgin ama en gizemli yönüdür.

Ergenlik döneminin ilk yıllarında, erinlik gerçekleşir ve gözle fark edilir bir büyüme hızı meydana gelmektedir. Kol ve bacak gelişimini, iç salgı bezlerinin salgıladığı hormonlar takip eder, hormonal gelişim bedende ve duygusal yönde hatırı sayılır bir değişime yol açmaktadır. Anatomik ve fizyolojik olarak yetişkin özellikleri bu dönemde kazanılmaktadır. Konuya dair bir de beyin gelişiminde ne gibi değişiklik yönleri olduğuna bakmak gerekmektedir.

Ergenlik dönemi, ergenin yetişkin düşüncesine özgü bilişsel yetiler kazandığı bu nedenle de bilişsel gelişim açısından büyük önem taşır. Bilişsel gelişim olarak adlandırılan olgunun, bir gencin dünyayı nasıl gördüğünü ve ailesinin, akranlarının, arkadaşlarının ve öğretmenlerinin üzerinde değil, kalıcı bir etkisi vardır. (Gander & Gardiner, 1993).

Sosyal gelişim, bireyin yaşadığı topluma uygun şekilde davranmayı öğrenme biçimidir. Doğumdan itibaren başlayan bu süreç ilk önce anne baba iletişimi ile başlar ve ömür boyu devam eder (Kulaksızoğlu, 1998).

Cinsel gelişim sürecini birey tek başına yaşamaz. Sosyolojik olarak cinsiyet rollerinin belirlediği bu keskin dönemde toplum ve yaşanan kültür normları etkin rol oynamaktadır. Birey hem içsel hem de dışsal olarak sürekli yeni bir deneyimle karşı karşıya kalmaktadır. Çevresel faktörler, örneğin medyada gösterilen rol modelleri, sosyo-kültürel yapı bireyin bu gelişimini etkilemektedir. Böyle bir karmaşık içinde ilerleyen birey, duygusal olarak etki halindedir. Bu dönemde gözlenebilir duygusal gelişim, duygu durum artışı ve istikrar eksikliği olduğunu belirtmek gerekmektedir (Çiftçi,2003).

Kohlberg'in ahlaki gelişim aşamalarını anlamada insanlar, yalnızca örgün eğitim yoluyla ahlaki değerler elde edemezler. Bu bağlamda, bazı yazarlar bu gelişim aşamalarının doğrudan bireylere öğretilemediğini ve bu ilkelerin aile, hukuk ve ekonomi gibi sistemlerde uygulanabileceğini iddia etmektedir. Çocuklar, çevreleriyle (arkadaşlar ve yetişkinler) iletişim kurduğunda bu ahlaki değerleri öğrenir, uygular ve kabul eder (Christine,2006).

Kohlberg'in psiko-sosyal gelişim dönemleri anlayışı, nesiller arası gelişim bakımından önem göstermektedir. Gelişim aşamalarını anlayan Kohlberg, insanın nesiller arasındaki ilişkiyi vurgular ve belirli bir kültür ve nesildeki yaşamın, insan davranışının ortaya çıkmasında önemli bir etkisi olduğuna inanır.

Bu aşamanın ilk evresinde ergen, grup normlarına uyum sağlamaya çalışır. Haklı olmayı, başkalarıyla uğraşmayı, iyi olmayı, sadık ve güvenilir olmayı amaçlamaktadır. Grup beklentileri ve kurallarına uygun hareket etmeyi öğrenir. Diğer insanlar davranışlardan kaçınmanın yollarını sevmez ve onaylamaz. Ergene göre bir davranışın sonucu değil niyeti göz önünde bulundurarak değerlendirme yapılmalıdır (Steward ve ark.,1989; Kulaksızoğlu, 1998).

2.2 Ergenlikte Kimlik Oluşumu

Erikson (1968) kuramını, “aşamalı oluşum (epigenetik) ilkesine” dayandırmaktadır. Aşamalı oluşum ilkesi, gelişen her şeyin bir arazi planı olduğu, bu arazi planından çıkan kısımların, her bir parçanın işleyen bir bütün haline gelinceye kadar kendi özel kurallarına sahip olmasıdır.

Aşamalı oluşum ilkesi genetik olarak ilgili bir kavramdır. Rahimde döllenmiş bir yumurtanın gelişiminin temel prensibi açıklanmaktadır: tüm dokular ve organlar zamanla ayrışmaya ve gelişmeye başlar. Uygun doku gelişimi ve sonraki ayrışma aşaması kullanım için bir ortam sağlayacaktır. Gelişim zamanını kaçıran kumaş belirgin şekilde kırıldı. Bu, gelecekteki uygun doku dokularının gelişimini önler (Dereboy,1993).

Erikson, kademeli oluşum ilkesinin bir kişinin psikolojik ve sosyal gelişimine uyarlanabileceğine inanmaktadır. Ona göre, kişilik gelişimi üst üste sekiz aşamada gerçekleşir. Her aşamada, olumlu ve olumsuz duygular (örneğin temel güvene güvensizlik) veya bir unsur yok edilir ve olgunlaşır. Bu iki duygu arasındaki çatışma, bu aşamada bir kriz meselesidir (Dereboy,1993).

Erikson'a (1968) göre, ergenlikte kimlik krizi yaşamak normal gelişimin bir parçasıdır. Bu kriz dönemi daha önce kabul edilmiş fikirlerin, değerlerin ve inançların gözden geçirilmesini ve ayrıca çeşitli inanç sistemlerinin ve yaşam tarzlarının açıklanmasını içerir. Kriz dönemi, seçilen bir yaşam yoluna ve inanç sistemi ve değerlerine olan bağlılığa yol açmaktadır. Bir kişilik krizinin başarılı bir şekilde ortaya çıkması, önceki gelişim deneyimlerinin bir kombinasyonuna (güven güvensizliği, utanç ve özerklik şüphesi, girişimcilik suçluluğu ve çalışkanlığın yetersizliği) yol açar. Erikson (1968), bireyin kendine uygun bir kimlik kavramına sahip olmasının psikososyal iyi oluş duygusu ile meydana gelebileceğini ifade etmektedir. Ona göre, bir insana ait olma duygusu, gelecekte nereye gittiğinin bilgisi ve ona yakın olan kişilerin kabulü, doğru kimlik kavramını edinmesine yardımcı olmaktadır. Erikson (1968)'a göre, kimlik gelişimindeki başarılı sonuçlar, ergenin "keşfetme" ve "kararlılık" süreçleri ile oluşmaktadır. "Keşfetme" boyutu moratoryumu içeren davranışlardır. Moratoryum, sorumluluk almak için hazır olmayan bir bireyin bu durumu ertelediği ya da kendisine zaman ayırarak bu duruma hazırlandığı süreçtir. Psikososyal moratoryum; Bu, ergenlerin yetişkinliğe ilişkin kararlarını erteledikleri ve bunu henüz dikkate almadıkları anlamına gelir. Bu süre, toplumda belirli bir toleransla ergenlikte ortaya çıkar ve genellikle geçicidir. Bir psikososyal moratoryum, ergenlerin toplumda bir yetişkinin rolünü denedikleri ve gelecekte en uygun kişilik biçimini seçebilecekleri önemli bir gelişme sürecidir. Birey hayatı boyunca kurduğu iletişim, onun gelecekte nasıl bir insan

olacağını belirlemektedir. Deneyimler ile birlikte söz gelimi hayatı boyunca “hatıra rafları” oluşturur ve hayatı boyunca edindiği tecrübelerle serüvenine devam eder. Bireyin olumlu veya olumsuz görüşleri, olaylar karşısında geliştirdiği tepki, mantıksal ve duygusal süreçlerdeki tepkisi kurduğu etkileşimler sonucu oluşmaktadır.

Yapılan bu araştırmanın bu konu başlığında ergenin kendisi ve çevresi bağlamında, psikososyal gelişimi ve kimlik oluşturma süreçleri irdelenecektir. Ergenlikte kimlik oluşumu, deneyimler, duygu düşünce ve yönelimler doğrultusunda gerçekleştiği belirtilecek, kimlik oluşumunu sağlayan birçok etmen arasındaki nüanslar ve paralel düzlemde kurduğu ilişki incelenecektir.

Psikoloji bilimi ve birçok kuramcı bu konuda farklı veya temelde eş değerden gelen görüşler ortaya atmıştır. İnsanın varlığı ne kadar olağan ise onun kimlik gelişimini irdeleyen görüşler o denli olağandır. Özellikle Erik H.Erikson’un görüşleri bu konunun bağlamında önemli bir yer tutmaktadır.

Erikson (1968) bireyin kimlik oluşumu sırasında, savunmasız ve potansiyel kriz, dönüm noktalarının olduğunu ifade etmektedir. Onun görüşlerine göre bu dönemin uygun ve sağlıklı çözümlenmesi, bireyin kişilik gelişimi ve psikososyal gelişiminde büyük katkılar sağlamaktadır. Bu kriz ve gelişmelerin tabiri caizse “tepeden inme” bir şekilde gerçekleşmediğini, daha önceki kriz ve gelişmelerden beslendiği temelinin bu yönde olduğu da görüşleri arasında yer almaktadır. Tepeden inme deyimi, bu konunun başında da belirtildiği üzere, kimlik gelişiminin meydana geldiği ergenlik döneminden önce yer alan çocukluk döneminden bahsedilmektedir ve buna ek olarak çocukluk döneminin bireyin ergenlik dönemine kadar ki dönem olduğu ve kimlik gelişimine kronolojik olarak biriktirilen deneyimlerle nitelik kazandırmasından bahsedilmektedir. İnsan varlığında hiçbir şeyin öylesine meydana gelmemesi, ergenlik dönemi için saptanan bulguların çocukluk dönemi özelinde incelenip, farklı veya benzer yönlerin analizini yapmaya itici güç olmaktadır.

Erikson’un görüşlerine yer vermeye devam ederek onun psiko-sosyal gelişimi sekiz dönem içinde değerlendirdiğini belirtmek gerekir. Bu gelişim dönemlerinin özelliği ise olumlu veya olumsuz iki özellikten hangisinin birey tarafından kazanıp kazanılmadığıdır (Arslan ve Arı,2008). Kişilik gelişiminde

ergenlikten önceki dönemlerin temel olma özelliği bu ifadeyle bir kez daha gözler önüne serilmektedir.

Erikson'un, günümüzdeki kimlik belirlenmesinde sorulan "Ben kimim?" sorusunu geçici bir unsur olarak gördüğünü de eklemek gerekmektedir. Bundan tahminle Erikson'un bireyin kendisini bulabilmesi için, benliğini simgeleyecek kimlik gelişimine soyunabilmesi için bilinçsel sorgulamayı derin de yapması gerektiği öne sürülebilir.

İnsanların temel bağlılığı çocukluktan yetişkinliğe kadar gelişir. Bu gelişim süreci boyunca, bir kişi tahmin edilebilir bağlanma stili özellikleri olan dahili çalışma modelleri geliştirir (Bowlby, 1973).

Erikson, çocuğun ihtiyaçlarını çocuğun bakımını üstlenecek kişi ile karşılamanın, çocuğun yaşamının ilk yılında ortaya çıkan temel güven duygusuna yol açacağını ve ihtiyaçların güvencesizliğinin "güvensizliğe" yol açacağını iddia ediyor. Erikson (1968), "güven" in kendine güven duygusunun yanı sıra toplumdaki ve çevresindeki diğer insanlara güven içerdiğini de savunur. Erikson (1968), yaşamdaki her insanın kırılabilirliği arttığı ve potansiyel olarak arttığı bir dizi kriz ve dönüm noktası yaşadığını savunur. Bu krizler, uygun bir şekilde çözüldüğünde, kişilik gelişimini ve psikosozyal olgunluğu etkiler. Her kriz veya aşama, bir kişinin gelişimini etkileyen ve kişiliğini değiştiren önceki krizlere veya aşamalara dayanır. Erikson (1968), insanların psikosozyal gelişimlerini sekiz ay içinde tamamladıklarını iddia ediyor. Bu gelişim dönemlerinin karakteristik bir özelliği, bireyin bir pozitif veya diğer negatif olmak üzere iki özellikten birini edinmesidir. Bu dönemler, isyanın tarihinden başlayarak, güvensizliği temel güvenden ve bir insanın yaşamı boyunca sahip olacağı birçok özellikten etkileyerek birbirine dayanmaktadır. Erikson ayrıca kimlik kavramını ve kimlik kavramını, beşinci psikosozyal gelişim dönemini vurgulamaktadır. Erikson, kimlik kazanma ve kimlik karmaşası döneminin, önceki dört dönemin faydalarının yeniden ortaya çıktığı bir dönem olduğunu ve bir kişinin bu başarıları düşündüğünü ve bu başarıları içinde yaşadığı toplumla bütünleştirmeye çalıştığını savunmaktadır. Kimlik kazanma döneminde oluşan kimlik karmaşası döneminde her genç şu temel uğraşlar ile ilgilenmektedir (Dereboy, 1993);

- Kuvvetli arkadaşlıklar kurarak, yakın ilişkilerdeki güvenini ve geleceğe yönelik umudunu sağlamlaştırmak.
- Yetkililerin kurallarına ve emirlerine isyan etmek veya koşulsuz teslim olmak ve çeşitli davalarda iradesini test etmek yoluyla bildiği yolu izleyebilecek bağımsız ve güçlü bir gönüllü olduğu inancını güçlendirmek.
- Önüne koyduğu amaçları gerçekleştirme çabası ve olmak istediği yetişkin olduğu yolunda güvenli adımlarla ilerlediğinin çevresi tarafından onaylanması.
- Yetenekli olduğu alanlarda öne çıkarak, işi yapabileceği ve başarılı olacağını kendine ve başkalarına kanıtlamak.
- Bağlılıklarına sadık kalmak yoluyla, toplumda sözünü tutan biri olarak tanınma sağlamak.
- Kendini ait olduğu cinsiyetin üyesi olarak hissetmek için cinsellikle uğraşmak ve cinsel yanı olan ilişkileri deneyimlemek.
- Açıktan ya da gizli bir biçimde bir düşünceye bağlanarak, kendisine uygun yaşam tarzını belirlemektir.

Genç bir insanın bir yetişkin olarak hayata hazır hissetmesi için, bir kimlik duygusu yeterince oluşturulmalıdır. Bu nedenle, özellikle gençliklerinin sonuna yakın kişilerde kimliğin yetersizliği bir sorun yaratır ve bazen uyumlarını önemli ölçüde ihlal etmektedir (Dereboy, 1993).

Yukarıdaki açıklamalardan görülebileceği gibi, hem bağlanma teorisi hem de psikososyal gelişim teorisi, insanların kişilik modelini, yaşamları boyunca, koruyucuları ile ilişkilerinin bir sonucu olarak başlayan bir süreçte nasıl temsil edeceğini açıklamaya çalışmıştır (Bowlby,1973). Bu dönem içinde en önemlisi olan durum ise ergenlik sürecidir. Ergenlik, birçok faktörün ergenler tarafından erişkinliğe geçiş olarak değerlendirildiği, ebeveynlerle çatışma olduğu ve daha iyi anlaşılması gereken ergenlerin kimliğini ortaya koyma girişimleri olduğu bir dönemdir.

2.2.1 Erikson ve psikososyal gelişim kuramı

Erikson'un psikososyal gelişim dönemleri sekiz dönemden oluşmaktadır. Bu sekiz dönemin hepsi kişilik gelişimi hakkında yaş gruplarını ayımsayarak bilgi vermektedir. Bu çalışma evrenine göre sekiz dönemden bahsedilecektir fakat beş dönem hakkında ayrıntılı bilgi verilmeye çalışılacaktır.

Çizelge 2. 1: Erikson'un Psikososyal Gelişim Evreleri Kuramı ve Karşılık Gelen Kimlik Duygusu

KRİZ DÖNEMLERİ	İYİ GEÇİRİLİRSE	KÖTÜ GEÇİRİLİRSE
İlk Yaş - Güven/Güvensizlik	Ümit	Gelecek Korkusu
İkinci Yaş – Özerklik/Kuşku-Utanç	İsteklilik	Kontrolsüzlük Duygusu
3-5 Yaş – Girişimcilik/Suçluluk	Girişimci Faaliyet	Cezalandırılmaktan Korkma
6-12 Yaş – Çalışkanlık/Aşağılık Duygusu	Beceri ve Aletlerle Uğraşma	Yetersizlik ve Aşağılık Duygusu
Ergenlik – Kimlik Karmaşası/Rol Karmaşası	Sadakat	Kimliğini Karıştırma
Erken Yetişkinlik – Yakınlık/Yalıtılmışlık	Sevgi	Kaçınma
Orta Yaşlar – Üreticilik/Verimsizlik	Özen	Düşkünlük/Can Sıkıntısı
Yaşlılık – Benlik Bütünlüğü/Mutsuzluk	Bilgelik	Yaşamaktan İğrenme

- **Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri**
 - Temel Güvene Karşı Güvensizlik (0-18 ay)
 - Özerkliğe Karşı Utanç ve Şüphe (1,5-3 yaş)
 - Girişimciliğe Karşı Suçluluk Duygusu (3-6 yaş)
 - Çalışkanlığa Karşı Yetersizlik Duygusu (6-11 yaş)

- **Kimlik Kazanmaya Karşı Kimlik Karmaşası (12-21 yaş)**

Erikson, insanın yaşamı boyunca sekiz evreden geçmekte olduğundan söz etmektedir. Geçmiş deneyimleri birleştirerek, “Ben kimim?” sorusuna cevap arayarak kendileri için sağlam bir kişisel kimlik duygusuna ulaşmaya çalışmaktadırlar. Kişiliklerinde belirli bir bütünlük elde etmiş, bu kriz dönemini geçmiş olan gençler kimlik kazanmıştır. Erikson'a göre, kendisi, ilişkiler ve yaşam tarzı gibi konularda çözülemeyen ve uygunsuzluk kimliğinin karışıklığına işaret etmektedir (Özbay, 2000).

Yaş aralıkları dikkate alındığı üzere dünyaya gelişten itibaren aile içinde yaşanan ilk yıllar temel kazanımların edinildiği zaman dilimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Her kriz ya da gelişme döneminin birey tarafından nasıl aşıldığı, hangi kazanımların ne kadar elde edildiği daha sonraki kriz ya da gelişmeye temel oluşturmaktadır. Kişilik oluşumunda sapmaya neden olan unsurlar doğru tespit edilip çözümlendiğinde kişilik gelişiminin ve psikosoyal kimlikte olumlu etkiler yarattığı literatürdeki çalışmalarda ortaya konmuş veriler arasında yer almaktadır (Yazgan & Yerlikaya,2013).

- **Temel Güvene Karşı Güvensizlik (0-18 ay)**

Erikson' a göre insan yaşam döngüsünün ilk aşaması olan bebeklik döneminin başlangıcında en önemli kriz güvenli veya güvensiz birey olma arasındaki farktır. Ona göre, temel güven duygusu, yaşamın ilk yıllarının tecrübesine dayanarak, dünyaya ve diğer insanlara karşı genel bir tutumdur. “Güven” kavramı, bireyin kendisine olan güvenin yanında toplumdaki diğer insanlara karşı olan temel güven duygusunu ifade eder (Erikson, 1968, akt.Arslan, 2008).

Bu dönemde bebek anne-babası ile ilişkisinde güven unsuru aramaktadır. Erikson kişiliğin ve kimliğin temel yapısını güven olarak ifade etmektedir. Bu dönemin temel kazanımı güven duygusudur.

Kazandırılmış güven gelecek hayatında bireyin dış dünyaya karşı olumlu duygu ve düşüncelerin gelişmesini kısıtlamakta daha vahim olanı ise engellemektedir.

Erikson (1968), bir kişinin sağlıklı bir psikoloji için gerekli olan birçok binada temel bir güven hissine sahip olduğunu iddia eder. Ona göre, yaşamın ilk yıllarının tecrübesine dayanan temel güven duygusu, dünyaya ve diğer insanlara karşı genel bir tutumdur. Güven kavramı, bir kimsenin kendine olan güvenini ve

aynı zamanda diğerlerine olan temel güven duygusunu ifade eder. Bir çocuğun sosyal güvenliğine ilişkin ilk kanıt, hafif besleme, uyku derinliği ve bağırsak fonksiyonunda ifade edilir. Çocuğun artan yetenekleri, annenin beslenme yöntemleri ile karşılıklı olarak düzenlenir. Bu, çocuğa durumun henüz doğudan çözülmemiş olmasından kaynaklanan rahatsızlıktan kurtulmasını sağlar. Bir çocuk yavaşça uyandığında, giderek daha fazla duyuşal deneyimin, içsel bir iyi olma hissine aşinalık duygusu yarattığını keşfeder. Öyle ki kronolojik olarak gençlik dönemi, ergenlik döneminden sonra gelmektedir ve burada ergenlik dönemi daha kapsayıcı bir şekilde bulunmaktadır. Ergenlik döneminin birçok farklı yüzünün olması çalışmanın kapsamında anlatılmak istenmiştir. Öte yandan sosyal bir varlık olan insanın dış dünyayla etkileşimine ergenlik dönemi penceresinden bakılmıştır Anne tarafından bebeğe gönderilen hayati ve kuvvetli bir “umut” duygusu içeren iletiler, nun için yeni bir ortam olan dünyaya karşı tutarlı ve öngörülebilir bir inanç duygusu sağlar. Bu, karmaşık özlemlerden ziyade temel özlemlerin varlığında öfke ve inanca bağlı olma eğilimi yaratır (Erikson, 1968).

Zaman kargaşası, acelecilik duygusunu ve yaşamın bir boyutu olarak zamanın düşünülmemesini içerir. Aynı zamanda genç bir erkek çocuk gibi hissediyor, çok genç ve aynı zamanda tekrar genç ve canlı hissetmektedir (Erikson,1968).

- **Özerkliğe Karşı Utanç ve Şüphe (1,5- 3 yaş)**

Erikson'a göre insanların yaşadıkları ikinci psikososyal dönem,(Arı,2005, akt. Arslan, 2008).Temel kazanımı iradedir. Çocuk psiko-motor hareketleriyle kendine yeni bir bağımsızlık alanı oluşturmak istemektedir. Bu bağımsızlık çocuğun vücudunu kontrolünü eline alması olarak değerlendirilmektedir. Eğer bu gelişim döneminde çocuğun bu yeterlilik güdümü engellenir veya kısıtlanırsa, bağımlılığa karşı utanç ve öz yetersizlik meydana gelir yani kimlik oluşumunda sapma yaşanır.

Doğumdan sonraki 18. ayda, mesaneden çıkan bağırsak kasları ve sfinkter kasları yaklaşık iki yıl içinde olgunlaşır. Yakında, çocuklar bu iki fizyolojik süreci kontrol edebileceklerini keşfederler. Bu şekilde, dışkılarını veya idrarlarını istedikleri zaman tutabileceklerini veya bırakabileceklerini öğrenirler. Bu olay çocukların için en önemli özerklik ilanı durumudur (Arı,

2005). Bağırsak hareketlerini daha önce kontrol etmemiş bir çocuk için, şimdi bu sadece yeni bir şey değil, aynı zamanda vücudunun bu etkinliğini bilinçli bir şekilde kontrol etmesine izin veren son derece önemli bir deneyim yaşamaktadır. Ayrılmak istiyorsa şimdi sandalyesini tutması onu gösteriyor; bedeninde uyanan ihtiyaçlara, arzulara, eğilimlere bir köle değildir; Onları dinlemek zorunda olsa bile, bilinci nihayetinde ne yapılacağına, nasıl davranacağına karar verir (Dereboy, 1993).

Bu durumla bağlantılı olarak, bir kimlik krizi, kendini kontrol etme ve kendinden şüphe etme arasındaki bir çatışma olarak görülmektedir. Bu çatışma gençliği doğrudan etkiliyor. Utanç ve şüphe duygularının basitleştirilmesi durumunda, gençliğin yanı sıra gençliğin de kendine güven durumu ruhuna şüphe duymakta ve bir insanın hayatı çok etkili olmaktadır. Bu dönemden kaldırılan basit bir his özerklik ise, kendine güven duygusu geçerli olacaktır. Başka bir deyişle, ailesinden tamamen bağımsız ve ayağa kalkabilen ve hayal edeceği kişi olacağından emin olan bir kişi olacaktır (Dereboy, 1993). Dönemin temel kazanımını İrade oluşturmaktadır.

- **Girişimciliğe Karşı Suçluluk Duygusu (3-6 yaş)**

Erikson, odipal karmaşıklığın bu dönemdeki tek gelişme süreci olmadığını ve bu dönemde çocukların ebeveynleriyle cinsiyetlerini belirlediklerini ve hareketlilik, dil, hayal gücü ve hedeflere ulaşma becerileri geliştirdiğini savunmaktadır (Yazgan & İnanç, 2013).

Girişimcilik döneminin kimliğin gelişimine ayrılmaz bir katkısı, çocuğun yetkinliklerini yerine getirebildiği (veya yapamaması) yeteneklerini yerine getirebildiği bir yetişkinin görevleri için serbestçe bir amaç ve girişim duygusunu ifade etmesidir (Erikson,1968).

Erikson'a göre çocuk birey olarak güçlü bir şekilde hareket etmeye karşı inanç duymakta ve sonucunun ne olacağını merak etmektedir. Durmadan soru sorma, geniş ve özgür bir çevrede kendine özgü alan yaratma, artan hayal gücü ve tanıdığı ya da tanımadığı insanların rollerini algılama bu dönemde meydana gelmektedir. Bu dönemlerde çocuğun "girişim" duygusu saklıdır. Örneğin; merdivenlerden yardımsız çıkmak veya inmek isteyen çocuk ceza ile baskılanırsa çocukta suçluluk duygusu artmaktadır. Basit bir örnek gibi görünse

de kişilik gelişiminde sapmaya neden olan baskıyı arttıran ceza gelecekte büyük sorunların müjdecisi olmaktadır. Dönemin temel kazanımı: amaçtır.

Çocuklarda bu girişimcilik duygusu ebeveynler tarafından desteklenmelidir. Çocukların koşmaları, zıplamaları, oynaması ve atmaları için fırsatlar ve koşullar sağlanması gerekmektedir. Bu dönemde çocuklar kim olduklarını neler yaptıklarını ya da neler başarabileceklerini bu dönemde anlamaya çalışmaktadırlar bu dönem içinde annelerin ve babaların çocuklarına kötü davranması ve şiddet kullanması durumunda çocuklar suçluluk hissetmektedirler (Arı, 2005).

Girişimciliğe karşı bir suçluluk duygusu sırasında bir genç tarafından edinilen bir girişimcilik faaliyeti hissi, kendisini hayal ettiği rollerde görmeye çalışacaktır. Bu girişimler rol testidir. ” Bu, gençliğin, rol yapma oyunlarına cevaben çocuklukta ortaya çıkan girişimcilik ve suçluluk arasındaki eski ihtilaf ile bağlantılı olarak rolüne gizli katılımıdır. Kendisi için kötü olan bir role katılmak, kimlik karmaşasının belirtilerinden biridir. Bu, genç bir adamın, ailesinin, yakın çevrenin ve toplumun kişiliği, ondan bekledikleriyle tamamen çelişen karanlık bir geleceğe doğru giden ve tüm umutlarının boşuna olduğu şeklinde ifade edilebilir (Erikson, 1968; Dereboy, 1993).

- **Çalışkanlığa Karşı Aşağılık Duygusu Dönemi (6-11 yaş)**

Bu dönem çocuğun okula başladığı ve çocuğun sosyal dünyasının çok genişlediği dönemdir. Çocuğun okula başlamasıyla anne-babanın etkisi azalırken, öğretmenlerinin ve akranlarının çocuk üzerindeki etkisi artmaktadır. Çocuk bu girdiği yeni dünyaya uyum sağlayabilmek için birçok işi başarması gerekmektedir. Bu yeni dönemle birlikte anne-babasının, öğretmenlerinin ve arkadaşlarının çocuktan beklentileri vardır. Öğretmen öğrencisinin okumayı, aritmetiği öğrenmesini beklerken, anne ve babalar çocuklarının bu konularda başarılı olmasını bekler. Bu konularda başarılı olan öğrenci çevresi tarafından onaylanır (Arı, 2005).

Ona göre, bu dönemde, girişimcilik döneminin sonundan daha fazla, katılım duygusu, disiplin ve çocuğun bir şeyleri yapma kabiliyeti önemli ölçüde artmaktadır. Bu süre zarfında, çocuk planlı ve yapıcı bir değişim anlamında onlarla bir şeyler yapmayı ve diğer çocukları zorlamamak veya

sinirlendirmemek istemektedir. Çocuk bu yeni dünyaya uyum sağlamak için bir şeyler yapmalıdır. Öğretmenler, ebeveynler ve arkadaşların çocuktan beklentileri vardır. Öğretmen öğrenciden aritmetik okumayı ve öğrenmeyi beklemektedirler (Erikson, 1968).

Çocukların bu süre içinde ortaya koydukları kimlik duyguları iş yapmaya ilişkin öğrenmiş olduğum ne varsa ben oyum duygusunu taşımaktadırlar (Erikson,1968; Dereboy,1993). Bu dönemde kişi görev belirleme ile bir işe yaramama durumu arasında sürekli biçimde çatışmaya girer ve bu süreç gençlik döneminde de meydana gelmektedir. Gerçekten de, gençlerin kimlik karışıklığı konusundaki en önemli şikayetlerinden biri, faaliyetlerinin boş ve anlamsız görünmesinin yanı sıra, yaptıklarına ya da faydalı bir şeyler yapacağına inanmaktır. Ergenlik yıllarında, başarılı olma duygusu “görev belirleme” olarak yani bir işi yapabilme konusunda kendine güvenme olarak yansımaktadır. Bu gencin kendisinden istenilen işleri yapma isteği, bu işlerin üstesinden gelebileceğine kendine güvenmesi ve işi benimsemesidir (Dereboy, 1993).

- **Kimlik Kazanmaya Karşı Kimlik Karmaşası (12-21 yaş)**

Çalışma dahilinde ele alacağımız son gelişim dönemidir. Bu dönem diğer kişilik gelişim dönemlerinden daha bilinçli bir evreyi ifade etmektedir. Bu genç yaşta, gençler genellikle günlük yaşamın tecrübelerini daha önceki dönemlerde edindikleri beceriler ve rollerle nasıl ilişkilendirebileceklerini düşünürler (Erikson,1968).

Ergen bu döneme kadar ve bu dönemde kim olduğuna, hayatta nasıl bir yol çizeceğine karar verme konusunda baskılanmış, farklı hayat tarzlarını, deneyimleri, girişimleri engellenmişse karşısına çıkan her zorlukta kimlik krizi yaşamaktadır. Bunun tam tersi durumlar kimlik kazanımına olumlu yönde etki ederken yukarıda bahsi geçen baskılama, engelleme durumları bireyin kimlik oluşumunda sapmaya neden olmaktadır.

Ergenlik dönemi, çocukluk ve yetişkinlik dönemi arasındaki, geçen fiziksel büyümenin yanında olgunlaşmanın da yaşandığı evreyi kapsamaktadır. İlkokul yıllarının sonlarına doğru ergenlerde cinsiyete özgü bulgular oluşmaya başlar ve fizyolojik değişimler yaşanmasının yanı sıra ergen, gözlemlediği yetişkin rollerindeki belirsizlikler ile uğraşmak durumunda kalırlar. Gençler, günlük

yaşamda kusursuz örnekleri, önceki dönemlerde sahip oldukları beceriler ve rollerle nasıl ilişkilendireceklerini düşünürler (Erikson,1968).

Bir çocuğun hayatının ilk dönemleri evreni yakın çevresidir. Fakat ergenlik çağında bu evren giderek genişler ve kendi çevresinin yanı sıra bütün bir toplumu kapsar. Bu gelişme ile ergenler kendilerini sadece yakın aileler, okullar ve arkadaşlar olarak değil, yaşadıkları toplumun bir parçası olarak görmeye başlarlar. Böylelikle, kendilerini gelecekte içinde buldukları toplumun geleceğinden soyutlayamayacaklarının farkına varırlar. Öyleyse, geçmişte ailede ve okul ortamında bireyler olarak tanınmak ve var olmak için savaştıkları gibi, şimdi daha geniş bir topluluk tarafından tanınmak ve onaylanmak için aynı savaşı sürdürmek zorundadırlar. Bu nedenle çocukluk çağında onları ergenlikte tekrar değerlendirmek için atılan adımlar kabul edilebilir bir durum olarak düşünülmelidir. Bu dönemde gelişen “sadakat” hem çocukluk evrelerinde kazanılan güçlere dayanır, hem de onları pekiştirir (Dereboy,1993).

Burada, önceki dönemlerde elde edilen bu güçlerin, bir kimlik karmaşası dönemi sırasında kimliğin kazanılması üzerindeki etkilerini ayrıntılı olarak incelemek uygun olacaktır. Birey bebekliğin ilk yılında ailesi ve yakın çevresiyle güvenilir bağ kurarak bir “umut” ve güven duygusu kazandığı gibi, ergen kişide gençlik çağında içinde bulunduğu çevre ile güvenilir sosyal ilişkiler kurmak ister ve bu şekilde kimlik duygusu edinmeye çalışır. Bunun için etrafındaki insanlara yararlı olduğunu düşündüğü fikirleri gerçekleştirmek için elinden geleni yapar. Böylece etrafına karşı güvenilir olduğunu göstermeye çalışır. İnandığı insanlara ve liderlere bağlı olduğunu kanıtlamaya çalışıyor. Görüldüğü gibi ergenler, gençler arasında bebeklik döneminde başka bir temel güven biçimini tekrar vererek, kişiliğin bütünlüğünü elde etmek için gayret gösterirler (Arı, 2005).

İkinci periyodun avantajı olan özerklik ve irade ifadesi, ilişkilere güvenme ve ergenlikte kurulan yolların ayrılmasında da insana sürekli olarak dahil edilebilir. İrade özgürlüğünün özgür seçimini serbestçe kullanma kararı olduğu için, gençlerin kendi liderlerini ve fikirlerini takip ettikleri ve kendilerini seçtikleri ortamda kabul etmeye çalıştıkları açıktır (Dereboy, 1993).

İkinci dönemden çıkarılan kimlik unsuru şöyle özetlenebilir: “Ne istediğim önemli değil, özgürüm. Bu fikirle, bir gencin inandığı gruplara dahil olduğu özgür tercihiine göre gösterilebileceği ve bu grubun amaçları için her şeyi (hayatı, geleceği) ortaya koyabileceği bir durum budur.. Özgürce seçebileceğim bu his, gençliğin kimliğinin bir başka unsurunu oluşturan güvenilir, sadık bir duygu ile birleştirmektedir (Arı, 2005).

Erikson’un dördüncü evresinin (çalışkanlığa karşı aşağılık duygusu) ergenlikte görülme şekli, bir görevi yerine getirme, amacı başarma yani yeterli olma ya da işe yaramama duygusu şeklindedir. Gençlik döneminde ergen toplumda güvendiği arkadaşlarının veya inandığı fikrin sadık bir üyesi olarak üstüne düşeni başarmak isteyecektir. Üzerine aldığı görevi başarıyla tamamlamak genç bireye, kimlik ögesi olarak kendini değerli bulmanın yanı sıra yeterlilik duygusunu kazandırır (Arı, 2005).

Sayıdığımız beş psiko-sosyal gelişim dönemlerinde önem arz eden husus, bireyin bu gelişim dönemleri içinde olumlu veya olumsuz fark etmeksizin katılımcı olmasıdır. Her gelişim döneminin kendine özgü getirileri olduğu aşikardır. Bunun yanı sıra her gelişim döneminde biriktirilen bilgi, edinilen beceri, yetenek bireyin yaşamsal dönemlerine doğrudan katkıda bulunmaktadır.

2.2.2 Kimlik gelişimine etki eden faktörler

2.2.2.1 Kalımsal faktörler

- **Kalıtım**; kişiye annelerinden ve babalarından doğum yolu ile ulaşan ve kişiye özel olan yetenekler ve özelliklerdir.
- -Cinsiyet,
- -Göz rengi,
- -Bazı kişilik özellikleri.
- Annelerin yumurta hücrelerinin babanın hücreleri ile birleşmesi sonucunda Zigot meydana gelmektedir. Yumurtalar ve spermier toplamda 23’er kromozomdan meydana gelmektedir. Kromozomların her birinde toplamda 20000 adet gen bulunmaktadır ve DNA’lar bu kısım içinde yer almaktadır. Baskın özelliği bulunan genler kendi özelliklerini çocuğa geçirmektedir. Annelerden ve babalardan çocuklara geçen

özelliklere Genotip ismi verilmektedir. Bu yapılar dışarıdan izlenme özelliğine ise Fenotip olarak isimlendirme yapılmaktadır. Bu bağlamda anlatılmak istenen aslında kalıtsal özelliklerin kişide belirmesi anlamına gelmektedir. Örnek vermek gerekirse eğer kişinin boyunun uzun olması Genotip özelliğinden kaynaklanmaktadır. Bunun yanı sıra kişinin spor yapması beslenmesine dikkat etmesi sayesinde boyunda uzama gerçekleşmesi Fenotip bir özelliktir.

2.2.2.2 Çevresel faktörler

- **Çevre:** İnsanın oluşumunun başlangıcı olan döllenmeden itibaren kişinin çevresinde olan biten her şey çevreyi oluşturmaktadır. Çevre kavramı doğumdan önce sonra ve doğum sırasında olan tüm dış etmenleri içine almaktadır.
- Çevre ile kazanılan bazı özellikler şunlardır:
- Bazı fiziksel görünüm özellikleri,
- Çevresel faktörlerin 3 temel kaynağı vardır:
- **Doğum Öncesi Faktörler:** Annenin içinde bulunduğu yaş, kan grubu, hamilelik esnasında yakalandığı hastalıklar ve radyasyonlar
- **Doğum Sırası Faktörleri:** Doğumun erken gerçekleşmesi ya da geç meydana gelmesi doğum esnasında yaşanan olaylar
- **Doğum Sonrası Faktörler:** Bebeklerin ve annelerin beslenme durumları, kardeşlerin sayıları, Annelerin ve babaların eğitim seviyeleri, ailenin yaşamış olduğu sosyal çevreler, ailenin içinde bulunduğu ekonomik durum ya da şartlar.

Ergenlik dönemi bireyin yeni deneyimlere açık olduğu dönemdir. Arkadaşlık, grup içinde kabul görme ve beraberlik olgusu büyük önem taşımaktadır. Bağımsızlık duygusunun getirdiği özelliklerle birey bağımsızlığını sekteye uğrattığını düşündüğü sebebiyle aile üyeleri ile çatışma yaşamaktadır. Sosyalleşme durumu doğumdan itibaren toplumda kabul görme güdümüyle belli evrelerden geçen bir süreçtir. Sosyalleşmeler kişinin doğmasından sonra bir sosyal olgu olarak toplumda bulunan kendisine uygun olan normlardan ya da gerçeklerden beslenme durumlarıdır. (Aksüt ve Batur, 2007). Başka bir deyişle,

sosyalleşme, toplumun sosyo-kültürel değerlerini çocuğa öğrenme süreci olarak aktarma ve istenirse topluma üye olma sürecidir (Steinberg, 2013).

- Sosyal bir varlık olan insan, hayatı boyunca kendini gerçekleştirme amacına sadık kalır. Bunu yaparken toplumun bir parçası olarak hareket etme zorunluluğunu bilir ve örf, adet, gelenek gibi toplumun normlarına uygun hareket etmektedir. Ergenlik dönemindeki birey henüz sosyalleşmeyi tamamlamıştır, bunun yanı sıra o bir çocuk ya da yetişkin değildir. Gençler bu dönemde hızlı bir sosyalleşme dönemindedir. Sosyalleşme yaşam boyu sürecek bir durum olmasına rağmen, çocukluktan gençliğe geçişin fiziksel ve zihinsel aşamalarında sosyalleşme, duygular, düşünce, davranış ve tutum biçimlerinde değişiklik vardır (Steinberg, 2013).

Toplumsal uyum bu dönemde edinilen tecrübelerle kazanılmaktadır. Topluluğun bir parçası olduğunu hisseden ergen “birey” olma yolunda ilerlemektedir. Bunu yaparken rol model olarak yani “onun gibi olmak” istediği kişiler bulunmaktadır. Bu tıpkı yolu bilmeyen birinin kendi yol bulma becerisine uygun olarak gördüğü noktaları işaretleyip, keşfe devam etmesine benzemektedir. Kişiliğine yön verilirken rol model aldığı kişi, toplumun normları, sorumluluk ve birey bilinci arasında denge kurmaya çalışmaktadır.

2.2.2.3 Aile faktörü

Çocukların kişilik gelişimleri aile içinde şekillenmeye başlamaktadır. Toplumda bulunan değerler ve normlar buralarda bulunmaktadır. Ailenin ilk beş yılında, bilinçli veya bilinçsiz olarak çocuk, çocuğa cinsel roller, tuvalet, sevgi dolu küçükler, yetişkinlere saygı gibi temel yaşam bilgilerini öğretir. Bu süre zarfı çocukların ilk sosyalleşmeye başladıkları dönem olarak bilinir. Sosyalleştirme çocukları dolaysız yönden etki altına alan bir zaman dilimidir (Tezcan, 1985).

Bireyin sosyalleşmesi duygu, düşünce, hayattan beklentileri, kişilik yapısı, ergenlik dönemine özgü psiko-sosyal, kültürel ve toplumun sosyal yapısı iç içedir. Aile, okul, arkadaşlar, karşı cinsle olan etkileşim ve artık azımsanmayacak bir güce sahip olan kitle iletişim araçları sosyalleşme sürecini etkileyen etmenler olarak karşımıza çıkmaktadır (Kır, 2011).

İnsanın sosyal bir varlık olduğunu kabul ederken, iletişim kurmakla hayata karşı bağlarının daha sağlam olduğunu belirtmek faydalı olacaktır. Sosyalleşme aile ile başlar ve dış dünyaya doğru bir genişleme yaşar. İnsanın doğumundan itibaren en önemli dönem olarak görülen ergenlik dönemine bir de ömür boyu sürecek bir etkileşim olan sosyalleşme çerçevesinde bakmak oldukça faydalı olacaktır.

Aileler çocuklarını sosyalleştirme aşamasında onlara toplumun içinde bulunan değerlere ve normlara uymaları konusunda yardımcı olmaktadır bu sayede de çocuklar bu değerleri ve normları gelecek olan nesillere aktarma görevi üstlenmiş olurlar. Bir toplum içinde bulunan değerlerin ve kültürlerin nesiller arasında aktarımı aile içinde başlamakta ve okul ile çevrede de sürmektedir (Yörükoğlu, 2000).

Başka bir deyişle, ailenin yapısı ve işlevleri zamanla değişse de, bu sosyalleşme sürecinin duygusal olarak tezahür ettiği insan neslinin devamını sağlayan toplumsal kurumlardan biridir, toplumun maddi ve manevi zenginliği nesilden nesile aktarılır ve biyolojik, psikolojik, ekonomik ve hukuki işlevleri yerine getirir (Steinberg, 2013).

2.2.2.4 Kültür

Bunun bir insanı etkileyen en önemli çevresel faktör olmasının yanı sıra, içinde yaşadığı kültürün bir insanın gelişiminde de etkili olduğunu gösteren çalışmalar var. Sosyo-ekonomik farklılıklar, genç ergenlerin temel gelişim hedeflerinin aşamalarını da etkilemektedir. Bir insanın kendisi ve kültürü hakkındaki düşüncesi, akademik performansı, sosyal gelişimi, okuldaki davranışı ve hayata bakış açısında çok önemli bir rol oynar. Olumlu ya da olumsuz, kendine ya da kültüre ilişkin düşünceler ergenliğin ilk aşamalarında ortaya çıkar ve yaşam boyunca devam eder. (Roberts & Bengston, 1993).

Sağlıksız olan toplulukların sağlıksız olan kültürel yapı oluşturduklarını belirten Cüceloğlu (1996) bu gibi ortam içinde var olan ve doğan kişilerin sağlıksız olan kültürel yapılar meydana getireceğini söylemiş ve bu kişilerin kişiliklerinin de sağlıksız şekilde gelişim göstereceğini iddia etmektedir. Sosyalleşme davranışının toplumsal bakımdan amacı; toplum kişilerin diğer kişiler ile yaşamaları için ondan girdikleri beklentilerdir. Bu bağlamda bir kişinin toplum

içerisinde diğer kişiler ile ortak bir yaşam alanında yaşayabilmeleri için özellikle toplumun gelenek ve göreneklerini bilmesi gerekmektedir, bunun yanı sıra toplumun adetleri, örfünü ve toplum içinde ondan istenen ve ona biçilmiş olan rolleri yerine getirmesi toplum içinde yaşayan insanları benimsemesi gerekmektedir. Toplumda gerekli olan kurallara uyması gerekmektedir (Güney, 2000)

Ailenin kalıtımsal olan özellikleri çocuklara nasıl bir yansıma yapıyor ise aynı şekilde doğduktan sonra çocuklara davranış ve onu yetiştirme de kalıtımsal özellik gibi çocuklara yansımaktadır. Her toplumda çocuklara davranış biçimleri farklılıklar göstermektedir, gösterilen bu farklılıklar özellikle çocukların kişiliklerinin oluşumu ve gelişiminde oldukça öneme sahiptir, çocukların kişilik oluşumu ve gelişimi bu özellikler çerçevesinde şekillenmektedir. Bakım ve yetişmenin kültürden kültüre nasıl değiştiğine dikkat ederseniz, bazılarının çocuğun ihtiyaçlarını belirli bir süre için karşıladığını görebilirsiniz, bazıları ise dönemin ihtiyaçlarını büyük ölçüde önlüyor ya da yeni sorunlar yaratıyor. Öncelikli olarak geleneksel biçimde yapılan yetiştirme şekilleri toplumda çocukların kişiliklerinin gelişim göstermesi ve şekillenmesi bakımından oldukça öneme sahip olmasının yanı sıra bilimsel bakımdan bilinen bazı gerçekler ile ters düştüğü görülmektedir.

2.2.2.5 Sosyal grup ve kurumlar (Okul-arkadaş çevresi)

Ergenlik dönemi içerisinde çocukların ailelerinden daha fazla olacak biçimde toplumda bulunan arkadaşları ile zaman geçirdikleri görülmektedir. Yaşanan bu durum aile arasında gerçekleşen kavgalara neden olmaktadır. Birçok genç, aileleri yerine arkadaşlarıyla vakit geçirmeyi tercih etmesine rağmen, ailelerinin, hayatlarını önemli ölçüde etkileyecek şekilde müdahale etmeye devam ettiğini de kabul ederler. Ergen olan kişiler günlük yaşantılarında nasıl giyinmeleri gerektiğini neler yemelerini ve nereleri gezmeleri gibi konularda yakın arkadaş çevrelerini örnek almışlar ve onlara danışmışlar olsa da diğer önemli olan konularda anne ve babalarının da düşüncelerine önem veririler ve onlarla konuşurlar. Başka bir deyişle, gençler ebeveynlerinden önemli yaşam değerleri alır ve sosyal ilişkilerde kişisel problemleri hakkında ebeveynleri ve arkadaşlarıyla istişare eder (Gül,2009).

Konu dahilinde, başlığında da anlaşılacağı üzere bu etmenler arası kronolojik ve hatta hiyerarşik bir düzen bulunduğunu aktarmak bu çalışma için önem teşkil etmektedir.

Birey hayatı boyunca çoğu kez hele ki ergenlik dönemi gibi uzun ve hayati öneme sahip olan dönemlerden geçmektedir. Ve sürekli onu çevreleyen etmenlerle hayatını şekillendirmeye çalışmaktadır. İhtiyaç duyduğu onu çevreleyen etmenler bazı zamanlar yerini diğer etmenlere bırakabilir ya da bu gelişim sırasında bireyin ihtiyaç duyduğu tek etmen de olabilmektedir.

Ebeveynler, çocukları kendi değerleri ve inançlarına göre farklı şekillerde tedavi eder ve yetiştirir. Ebeveynler arasındaki ilişkiler demokratik, demokratik ve / veya otoriter olmak üzere iki ana kategoriye ayrılabilir. ”Demokratik konumu birey olarak kabul edilmeye, alınan kararlara katılmaya, ebeveynlerinin davranışlarını eleştirmeye ve kendi başına karar vermeye dayanan bir ailede yetişen bir genç için fırsat verilir. Bu yaklaşımı benimseyen ebeveynler, gencin bağımsız bir kişilik geliştirmesine, sözlü iletişime önem vermesine ve arzularını tartışmasına yardımcı olur; kendilerini ifade etmeleri ve sosyal, yaratıcı, aktif ve lider olmaları için onlara fırsat vermeleri için motive etme fırsatı verilmesi gerekmektedir.

Ergenlik döneminde bireyin yaşadığı gelecek kaygısı, hayata dair söz sahibi olma isteğinin ilk şahidi aile ahalisi olduğu için sağlıklı kimlik oluşumu bakımından aile oldukça önemli bir etmen olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu konu bağlamında iletişim bilimi doğrultusunda bazı geniş bir perspektiften bakılması çalışmayı daha da zenginleştirecektir. İkinci etmen okul olarak karşımıza çıkmaktadır. Okul bireyin hayatında kronolojik olarak aileden sonra gelir bu da ailede öğrendiği düzenin büyük bir zaman diliminin okulda uygulamaya geçileceğinin habercisidir. Okul etmenine sadece aileden sonra gelmesi şeklinde bakmak konuyu sakat kılacaktır. Okul, kimlik oluşumunu bir de ideolojik açıdan şekillendirir.

Bakıldığında okullar ailenin yanı sıra çocukların sosyalleşmesine yardımcı olan önemli unsurların arasında yer almaktadır, bu kurumlar çocukta bulunan psiko-sosyal gelişime katkı sunan önemli bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda resmi bir eğitim kurumu olan okulun amacı, çocukların bilgi ve

kültürlerini arttırmak ve sosyal sistemin sürekliliğini sağlamak için onlara birey olarak büyüme fırsatı sağlamaktır (Öztürk, 2007). Durum böyleyken aile de şekillenen eğilimler, görüşler okuldaki geçirilen zaman içinde farklı deneyimlerle kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Böylesine farklı dinamikleri içinde barındıran bir kurum olan okul, bireyin görüşlerini, eğilimlerini şekillendirmektedir. Okullar özellikle çocuklara boş olan vakitlerin değerlendirilmesi bakımından oldukça önemli bir yerdir. Okula giden bir çocuk sadece okuldaki boş zamanını tahmin etmekle kalmaz, aynı zamanda içinde yaşadığı toplumun kültürünü ve değer yargılarını inceleyerek bir eğitim filtresi edinmeye çalışır. (Yavuzer, 2013). Kimlik oluşumunda aileden sonra gelen okul bireyin psikososyal gelişiminde geniş yer tutmaktadır.

Birey toplumsal grupların içine girdiğinde çeşitli irdelemeler yaparak, o grubun içinde yer aldığı konumu, yeteneklerini, amaçlarından hangilerinin grupla özdeşleştiğini deneyim kazanarak öğrenmektedir. İş birliği ve diğer bireylerle iletişimin ahengini kendi katılımıyla algılaması başarılı bir kimlik oluşuma yardımcı olmaktadır. Akran yaş grubu ve toplumsal gruplarla iletişimi artan ergen bireyin aile ile olan iletişimine karşı tedbirli deyim yerindeyse uzak davranışları çoğu zaman aile bireyleri ile çatışmayı körükleyebilmektedir.

Bir diğer sosyalleşme etmeni olarak aileden hemen sonra bireyin hayatını uzun yıllar çevreleyecek olan **okul**, ergenin psikososyal gelişimindeki beklentilerine cevap veren bir kurumdur. Akran ilişkilerinin yoğun yaşandığı kurum okuldur ve bu kurum sosyalleşme de büyük yer tutmaktadır. Okul içinde öğretici bir kimliğe sahip olan öğretmenler, stratejik olarak ergen bireyin sosyalleşmesinde etkili bir rol oynamaktadır. Ortak amaçları gerçekleştirme, iş birliği ile hareket etmek sonucunda oluşturulan toplumsal gruplar ergenin sosyalleşmesinde sağlam bir unsurdur. Toplumsal grupların ne anlama geldiklerini anlamak adına toplumun içinde aynı değerlere inanan aynı şekilde yaşam süren, toplumda aynı duygulara sahip olan insanlar topluluklarıdır. Bu grupları toplumda bulunan sosyal sistem içinde ele almak gerekmektedir bu gruplar bu sistem içinde küçük bir örnek teşkil etmektedirler. (Okumuş, 2014).

2.2.2.6 Kitle iletişim araçları (Radyo-tv-bilgisayar)

Son zamanlarda kitle iletişim araçları kişilerin sosyalleşmesinde ilk sırada gelmesinin yanı sıra bu konuda aileyi ve okulu geride bıraktığı görülmektedir. Bu bağlamda kişilerin gerekli tutumlarının ve kararlarının oluşumu sırasında bu araçların oldukça önemli olduğu görülmektedir (Ergenç, 2011).

Yaşanan teknolojik gelişmeler ile beraber, ailelerin çocukların üzerinde bulunan etkileri günden güne azalmaya başlamıştır ve medyanın rolü her geçen gün artmaktadır. Medya kuşkusuz toplumun temelini olumlu ve olumsuz bir şekilde oluşturan aile kurumunu etkilemeye başlamıştır. Kitle iletişim araçları yalnız kişilerin gelişimini değil toplumda bulunan normları değerleri ve bazı yargıları da etkisi altına almaktadır (Şenol ve Akça, 2012)

Diğer bir deyişle modern zamanın getirdiği anlayışlarla, geleneksel toplum anlayışının arasındaki denge burada da karşımıza çıkmaktadır. Bireyler kitle iletişim araçlarına kolay ulaşım sağlayabilmesi haber alma özgürlükleri ile paralel bir düzlemde ilerlemektedir.

Aile, okul, arkadaşlar gibi ergenin hayatını kapsayan ve sürekli bir enformasyon yüklemesi yapan **kitle iletişim araçları** bu yüzden de güçlü bir etki alanına sahiptir. Gençlerin yeni bir kişilik kazandığı, rol model olarak gördüğü medya seçkinleri arasında sağlam bir ilişki göze çarpmaktadır. Bu dönemde etkin kanalların iyi bir süzgeçten geçirilmesi gerekmektedir. Çünkü; zengin enformasyon aynı zamanda veri kirliliği anlamına karşılık gelebilmektedir

2.2.2.7 Kitle yayın organları (Kitap-gazete-dergi)

Kitle iletişim araçları artık yadsınamaz şekilde hayatımızın her evresine yerleşmiş durumdadır. Sosyalleşmenin oldukça yoğun yaşandığı kitle iletişim araçları kullanımında kimlik gelişimine etki eden etkileşimlerin yaşanması olağan bir durum olarak karşımıza çıkar. Günümüzde televizyon, radyo, internet ve cep telefonları gibi çeşitli kitle iletişim alanlarındaki teknolojik gelişmeler insanların yaşamlarını kolayca etkileyebilir ve insanlar için vazgeçilmez unsurlar olarak kabul edilir. Medya, bilgilendirmek, eğitmek, öğrenmek ve eğlendirmek (radyo, televizyon, gazete, dergi vb.) gibi çeşitli işlevleri yerine getiren ortak araçlara verilen isimdir.

Çocukların sosyal gelişim göstermesinde özellikle ailelerin ve okulun yanı sıra kitle iletişim araçlarının oluşturdukları etkiler de oldukça önem taşımaya başlamıştır. Günümüzde medya ve özellikle televizyon, çocuğun sosyal kimliğini şekillendirmede ve dolayısıyla çeşitli kaynaklardan mesajlar sunarak sosyalleşmesinde etkili bir rol oynamaktadır. (Kaya, 2008)

Bireyin çevresi artık eskisi gibi sadece aile bireyleriyle çevrili değildir. Dış dünyadan gelen etkileşimler sonucu birçok deneyimi tatması zorunludur. Kişinin gelişim göstermesi sırasında televizyonların ve internetin iyi olan yönlerinin bulunduğu doğrudur, bunun yanı sıra bu araçların ergen olan kişileri toplumsal normlardan kopmasına bunun yanı sıra pornografik olan videolara yönelmesi gibi kötü etkenlerinin olmasına da neden olmaktadır. Bu nedenle ailenin görevi, çocukları ve ergenleri internetin veya televizyonun olumsuz etkilerinden korumaktır. Bu nedenle aileler, çocuklarını iletişimin olumsuz etkilerinden korumak için İnternet kullanımını kontrol etmeli ve çok küçük yaşlardan itibaren televizyon izlemelidir. (Avcı, 2006).

2.2.3 Sağlıklı kimlik gelişimi

Çocukluk dönemi ile yetişkinlik dönemi arasında bir geçiş olarak bilinen ergenlik dönemi bakıldığında "adolescence" kelimesi anlamında da kullanılmaktadır. Bu kelimenin kökenine inildiğinde büyüme olarak açıklanmaktadır.

Erikson (1968) 'a göre, ergenlik döneminde bir kimlik problemi yaşamak norml olan bir gelişimin bir bölümüdür. Bu kriz dönemi daha önce kabul edilmiş fikirlerin, değerlerin ve inançların yanı sıra çeşitli inanç sistemlerinin ve yaşam tarzlarının açılmasını da içeren bir anketi içermektedir. Kriz dönemi, seçilen yaşam yoluna bağlılığa ve bir inanç ve değerler sistemine bağlılığa yol açmaktadır. Kişilerin yaşamış oldukları kimlik krizleri önceki deneyimlerinin sonucunda meydana gelen bir bocalamadan kaynaklanmaktadır (Arslan, 2008).

Bu iki kimliğin oluşumunda sağlıklı kimlik oluşumu baskılama ve kısıtlama türünden davranışlara sahip olan toplum kurucularınca "fiziksel ve duygusal" yoğunluğu zedelenmesine izin verilmediğinde oluşabilmektedir.

Bireysel ve kolektif anlamda psikososyal kimlik ideolojik bütünlüğe odaklanır. Ancak, geçmiş ve gelecek tarafından engelleyici bir potansiyel olarak

tanımlanmaktadır. Bu bağlamda kimliklerin oluşumları süreçleri olumsuz olan kimlik oluşum süreçleri ile sürekli biçimde kavga içinde olmaktır. Tüm bunlar, ciddi kriz zamanlarında, kendi başlarında ve başkalarında kötü olarak kabul edilen "başkalarının" ölümcül nefretinin uyanmasını önlemektedir. Bundan dolayı psikososyal kimlikle alakalı olarak bir çalışma, bir kişinin tüm yaşam boyunca ve hayatın belirli dönemlerinde pozitif ya da negatif kimlik unsurlarına sahip olmasına ilişkin olan hiyerarşik düzenleri değerlendirmeye alması anlamına gelmektedir. Sağlıklı kimlik oluşumu konusuna daha fazla değinmek amacıyla kimlik karmaşası ve bunalımı konu başlığı altında incelenecek birçok unsur vardır ve bu unsurlar sağlıklı kimlik oluşumu hakkında daha fazla bilgi vermektedir.

Ergin olan kişi bu dönem içinde toplum tarafından uygun görülen değerlere uygun olan varsayımlar ortaya koymaya çalışmaktadır. Doğru ve yanlış kavramlar, öz kontrol mekanizmaları, kadınların veya erkeklerin rolünü benimseme, karar alma ve bu süreçte gerçekleştirdiği deneylerle karar verme gibi becerileri kazanmaya çalışıyor. Bu süreyi iyi biçimde geçiren ergen yetişkinlik dönemine sağlıklı bir biçimde geçmektedir (Gençtan, 1998).

Slovkin ve arkadaşları ise, yapmış oldukları araştırmada alkolik olan kişilerin insanlar arasında olan problemleri çözme konusunda iyi olmadıklarını söyleyerek, alkolik olan kişilerin çocuklarının durumları değişmez olması nedeni ile çözememelerinden değil ailelerinden görmemelerinden dolayı olduğunu söylemişlerdir (Tuğrul, 1994).

2.3 Erikson'a Göre Kimlik Oluşum Sürecinde Gelişebilecek Sorunlar

2.3.1 Ergenin kimliği oluşurken sapma nedenleri

Ergen bireyin kimlik oluşumunda sapma nedenleri çalışmanın bu konu başlığında irdelenecek, sapma yaşayan bireylerin aile, akran grup ve sosyal hayattaki etkileşimlerinin dengesinin ne yönde etkilendiği açıklanmaya çalışılacaktır. Konu dahilinde olumlu veya olumsuz yönde gelişmeyi temellendiren aile kurumunun en önemli etmen olduğu belirtilecek ve bu konuya mercek tutulacaktır. Sapma dahilinde ne gibi sorunların bireyin ve çevresinin hayatını etkilediği de anlatılmaya çalışılacaktır.

Ergenlik döneminde kimlik oluşumu en derin ve en etkili şekilde gerçekleştiğini çalışmanın hemen hemen her konu başlığında işlenmeye çalışılmıştır. Hayata gözlerini açan birey hayatın ahengine, kendilik duygusu ile sosyal yaşamın içeriklerinin sentezini ilk önce aile kurumunda gerçekleştirmektedir. Aile sosyo-kültürel tüm verileri çocukluk dönemi itibariyle bireyin kimlik oluşumuna işlemektedir.

Kimlik oluşumu ergenlik dönemindeki birey için bir nevi keşiftir ve keşfin risklerini hisseden birey çoğu zaman karmaşık duygu, huysuzluk, güvensizlik ve kaygı gibi yorucu durumlarla baş başa kalmaktadır. Ergenliğin bitişindeki kişilik tanımlamaları bireyin ergenlik dönemi hakkında geniş bilgiler sunmaktadır.

2.3.2 Kimlik karmaşası

Ego psikolojisi kuramcılarında olan Erikson'(1968) un görüşlerine çalışma içerisinde genişçe yer verilmeye çalışılmıştır. Araştırmacının değerlendirmesine göre ergenlik dönemi normatif olan bir krizdir. Ergen olan bu işler bu dönem içerisinde ne olduğunu anlamaya çalışmalarının yanı sıra neler olabileceğini de anlamaya çalışmaktadırlar. Bu dönemde ergen Ben kimim? sorusuna yanıt bulmaya çalışır ve sağlam olan bir kişiliğe doğru adım atmaya başlamaktadır. Kişiliklerinde belirli bir bütünlük elde etmiş, bu kriz dönemini geçmiş olan gençler kimlik kazanmıştır. Erikson'a göre, kendisi, ilişkiler, yaşam tarzı gibi konularda kararsızlık ve uygunsuzluk kimliğin bir karmaşası belirtisidir (Özbay, 2000).

Kimlik karışıklığı içinde ergen olan kişi kendisini bazı hedeflere ulaşmak adına aciz ve beceriksiz olarak görmeye başlamaktadır. Bir kimlik duygusu edinmek, çocukluk problemlerini çözmeyi ve yetişkin dünyasının sorunlarını çözmeye isteğini gerektirir. Bu çatışmaların çözümü kültürden kültüre olduğu kadar kişiden kişiye de değişebilir (Ekşi, 1990).

Ergenlik döneminin çocukluk döneminden gelen temellendirmeyle geniş bir gözden geçirme süreci olduğunu daha önce çalışmanın konu çerçevesi içinde belirtmiştik.

Her kriz bir sonraki aşamaya geçmeden önce yaşanmalıdır. Krizin herhangi bir aşamada yetersiz çözülmesi, özel yardım alınmadıkça, sonraki tüm aşamalarda gelişmeyi engelleyecektir (Dacey & Kenny 1994).

Karmaşaların başarılı olarak çözümünün olması halinde kişiler toplumda cinsel ve mesleki olan rollerini başarılı olarak alabileceklerdir. Yaşanan kimlik kargaşaları bu dönemde meydana gelen bağlılığın gelişimine katkı sağlayacaktır. Kendi iç davranış standartlarını belirleyen ergenler artık yetişkin rehberliğine ihtiyaç duymayacak ve kendi cinsel, profesyonel ve inanç sistemi tercihlerine güveneceklerdir. Bunun tersi durumunda ise bu dönemin patolojisi olan rol yadsıması durumu meydana gelecektir (Yerlikaya,2006).

Öz-nesnenin eş-duyusal yaklaşımı uygulayamadığı durumlarda, ayna yansıtma, içselleştirme ve ayrılma süreçleri ihlal edilir ve kişisel gelişim doğru şekilde tamamlanamaz. Bu bağlamda kendilik işlevlerinin var olması için mutlaka bir kendilik nesnesi olması gerekmektedir. Bu kişilere dışarıdan bir kendilik desteği olmaz ise bu insanlar kendilerini değersiz, çaresiz ve boş olarak görmeye başlamaktadırlar.

2.3.3 Kimlik bunalımı

Bir kişiyi bulmaya ya da tanımaya çalıştığımızda o kişinin yaşamış olduğu çevreye ve topluma bu kişiyi sorarız. Bu bağlamda kişilikler ve kimlik bu denli geniş bir alana sahiptir. Bununla birlikte, subjektif bir varoluş duygusu içeren bir psikososyal kimlik, öznel-objektif ve bireysel-sosyal açıdan bakış açısıyla anlamak için çok daha karmaşık bir karakterizasyona sahiptir. Kimliğin bu karmaşık ve derin anlamlarına ilişkin olarak ergen birey, bu dönemde kimlik krizleri yaşamaktadır. Erikson'un sekiz gelişim dönemine atıf yapmak gerekirse kimlik gelişiminin birçok evresi ergenlik döneminin içinde yer almaktadır.

Kimlik kendilik konusunda devamlılık özelliğine sahiptir. Öyle ki kimlik kazanılırken kendilik organizasyonunda oluşan devamlılık ve denge hali kimliğin sağlıklı gelişmesine temel hazırlamaktadır. Erikson (1968) ilk başta kimliğe “ego” ismini vermiştir. Daha sonra “kendilik kimliği” tanımını kullanmıştır. Ergenlerde görülen kimlik karmaşası bu dengenin sağlanamamasından kaynaklanmaktadır. Kendilik kimliği yani kimlik oluşumu kendiliğin nesnelere ve sosyal yaşamla olan ilişkilerini de tanımlamaktadır.

Kendilik duygusunun tamamlanamaması bireyin kendinin nasıl bir insan olduğu sorusuna yanıt verememesi kimlik kavramına ilişkin sorunları işaret etmektedir.

Eski ile yeninin bir dengeye oturturulması ergenlik döneminde yoğun çaba gerektiren bir evredir. Bu evrede denge sağlanamadığı takdirde kimlik bocalaması ortaya çıkmaktadır. Birey adeta kendilik nesnesinin varlığı ile onu çepeçevre saran dış etmenler arasındaki dengeyi kurma savaşı halindedir. Sosyo-kültürel yapının ipuçlarını aile kurumunda bulan birey, aidiyet duygusu ile özerkliğin kazanılması aşamasında bocalama sürecine girmektedir. Bu süreç etkili şekilde, bireyin hayata gözünü açtığı aile kurumunda yaşanmaktadır. Anne-babadan öğrenilen bilgilerin, rol model alınan büyüklerin pekiştirilmesi yapılırken, bağımsızlık çabası aile içinde çatışmalara neden olmaktadır. Aile kurumunda baskılanan dahası engellenen birey sağlıklı kimlik oluşumu evresine erişememektedir. Eskiden özdeşim yoluyla hayatını şekillendiren birey ergenlik döneminde daha fazlası için çaba sarf etmektedir.

Erikson'un kuramını baz alarak çalışmalarda bulunan Marcia'nın düşüncelerine göre kimlik kavramı kişinin yeteneklerini, inandıklarını ve bunun dışında tüm hayatında olan şeyleri içine alan dinamik bir unsurdur. Bu yapıda ne kadar fazla gelişim olursa kişi özelliklerini ve kişiselliğini o kadar fark etmektedir. Bu yapı ne kadar az gelişirse, o kadar kafa karıştırıcı olanı onu diğerlerinden ayıran özelliklerin anlaşılmasıdır. Kendini değerlendirirken başkalarının görüşlerine güvenmektedir. (Erikson,1968), kimlik oluşum süresi ergenlik döneminde meydana gelen en önemli durumlardan olması nedeni ile seçimi yapılan iyi bir kimlik seçimi yetişkinlik döneminin de önemli belirleyicilerinden birisi olmaktadır. Eğitiminin son yıllarını başarılı bir şekilde geçirenlerin, enjekte edildikleri, dağıldıkları veya kararsız oldukları, yetişkin yaşamlarına büyük ölçüde devam ettiği görülmektedir. Ergenlikte ulaşılamayan şeyin üstesinden gelmek en zor görevlerden biridir. Bu bağlamda sağlıklı olarak geçirilen bir ergenlik dönemi özellikle kişiliğin gelişimi ve yetişkinlik döneminde bu gelişimin devam etmesine neden olmaktadır (Josselson, 1987).

Gel gelelim bu durumların bireyde ve bireyin hayatında yarattığı etkileşimler oldukça yoğun ve sancılı geçmektedir. İnsanlara yaklaşma, iletişim kurma, sağlam ve nitelikli etkileşimler kurmada başarısızlık yaşanmaktadır. Önceki dönemlerde edinilemeyen çalışmaya karşı duyarlılık bu dönemde bir işe tam

manasıyla odak sağlanamama olarak karşımıza çıkmaktadır. Arkadaşlık ilişkileri tam anlamıyla benliğine uygun olarak gelişmemektedir. Birey bunun sonucunda yalnızlık çekmektedir. Yeteneklerinin, becerilerinin ve ilgi alanlarının ne olduğuna, karakterinin bu etmenlerle tam anlamıyla özdeşim kurmasını gözetemediği için, enerjisini tüketir, mutsuz olur. Ailenin ve toplumun aidiyet duygusundan kaçmak için uyumsuzluk yolunu seçerek rol model olarak onaylanmayan kimliklere bürünür. Bu da bireye uzun vadede dışlanmışlık hissi sağlamaktadır. Zaten içsel olarak kimlik oluşumunda sorunlar yaşayan ve bu sorunları hayatında aktif olarak hissedenden yorgun, hırçın birey bir de sosyal yaşamda var olamadığında daha büyük kırılmalar yaşamaktadır.

Birey düştüğü bu durumdan kurtulmak için farklı yollara başvurmaktadır. Yurt dışı seyahatleri planlamak, sık sık iş ve meslek değiştirmek, amaçsızca ilerlemek bu yollardan bazıları olarak karşımıza çıkmaktadır. Çıkış yolu bulamayan bireylerde olumsuz kimlik gelişimi meydana gelmektedir. Toplumun değerlerini yadsıma durumuna bu dönemde rastlanmaktadır. Birey itilmiş, güçsüz ve bıkkınlık hissettiği kimlik karmaşası yaşadığı dönemde bir işe yaradığını göstermek, aidiyet duygusunun geliştiğini kanıtlamak ve bir amacının olduğunu göstermek istemektedir.

2.4 Benlik Saygısı

- **Benlik Kavramı**

“Ben” kavramı, bireyin gözünde “ben”, başkalarının gözünde “ben” ve gelecekte olmak istediği “ideal benlik” olarak üç farklı şekilde temsil edilebilir.

Benlik, yargılama süreçlerini yönlendiren, kendini gözlemleyen, kendini değerlendiren ve yönlendiren bir güçtür. Çevrede olan biten her şeyin izlenmesinde ve gözetlenmesinde oldukça önemli olan benlik kavramını Purkey (1970) “Benlik kavramı ve Okul Başarısı” isimli olan yapıtında bu kavramla alakalı olarak farklı psikologların bir değerlendirmesi olarak şu ifadelerde bulunmuştur; Benlik kavramı bireye özgü olandır ve kopyası bulunmamaktadır. Benliğin her bir elemanı olumlu ya da olumsuz bir anlama sahiptir. Pozitif değerini kendini ifade eden unsuru, geliştirici, yaşama açıktır ve negatif değerleri olan unsurlar kritik yaşama açıktır.

- Benliğin örgütlenişi her insanın parmak izleri gibi tek ve örneksizdir(Kılıççı,1989).
- Benlik kavramı doğuştan gelmez. Fakat kişinin çevresiyle olan etkileşimi ile gelişir.

Benliklerinin karmaşık olduğu görülen kişilerin kendi değerlendirmelerini olumlu yönde yattıkları anlaşılmaktadır. Olumlu ve olumsuz kişilik karmaşıklığı ayrıca zihinsel ve fiziksel sağlıkla da ilişkilidir ve kendi kendine karmaşıklığın bir işlevi olan entegrasyon, entegrasyon seviyesinin öz değerlendirmesi ve kişilerarası ilişkilerde kendi kendine eğitim birçok denemeden ve hatalardan sonra gerçekleşebilir ve birçok engelin üstesinden gelebilir. Yalnız ergenlik dönemi içerisinde benliklerde bir güçsüzleşme olabilmektedir. Bu dönemde kişi alt benlik ve dış çevrelerin baskıları altında olmaktadır. Erikson (1968) gençlik döneminde meydana gelen bocalamaların bir hastalık olmadığını bunun normal bir durum olduğunu söylemiştir. Bu düşünürü göre gençlik döneminde meydana gelen bunalım kişinin kimliğini oluşturmaya çalışmasından kaynaklanmaktadır (Yörükoğlu, 1989).

Gerçek anlamda ergenlik dönemleri kişilerin benlik yapılarında dinamik olan öğelerin ortaya çıktığı bir dönem olarak bilinmemektedir. Bakıldığında ergenlik dönemi benliğin genişleme yaptığı açılımda olduğu bir dönem olarak bilinmektedir. Bu bazen temel bir değişiklik olmadığı anlamına gelmez. Bir gencin duygusal enerjisi kendini değiştirmeyi değil kendini geliştirmeyi ve iyileştirmeyi amaçlar. Kişilerin ergenlik döneminde kendi yaşatlarının ergenlik döneminin gelişiminde oldukça etkileri olduğu bilinmektedir (Özbay ve Öztürk, 1992).

Ben kavramı kapsamında, bir kişinin duyguları, normları, kişisel değerleri vardır ve bir insanın başkaları ile olan ilişkilerini etkilemektedir. Gençlerin özgüvenleri çocukluklarına bağlıdır ve gelecekteki tepkilerini içeren tek bir bütün oluşturmaktadır. Ergin olan kişinin yukarıda söz edilen özelliklerini fark etmesi kişinin öz bilinçlilik deneyimini meydana getirmektedir. Benlik kavramının sürekli bir yapıya sahip olduğu ve değişiminin zor olacağı belirtilmektedir. Kişilerarası ilişkiler, kişiliği şekillendiren kalıtsal ve çevresel

faktörlerin ortak bir ürünü olan kişiliğin oluşumunda ve gelişiminde özel bir yere sahiptir (Ersanlı,1996).

- **Benlik Saygısı**

Benlik saygısı kişinin kendisini ne olarak gördüğünün kabul görmesi ya da reddedilmesi beklentilerinde meydana gelen bir sonuçtur, bu durum kişinin kendisini değerli hissedip hissetmediği ile alakalı olan bir durumdur. Benlik saygısı kavramı, öğrenilmiş bir deneyim ve yaşam boyu bir devam eden bir durumdur. Benlik saygısı, bir kişinin özerklik kazanması, yaşamını beslemesi, bu amaç için hareket etmesi, diğer insanlarla sağlıklı ve sürekli iletişim kurması, yüksek seviyede uyum sağlaması, değer sistemleri geliştirmesi, başarıya ulaşması ve gelecek için plan yapması için önem taşımaktadır (Ersan ve diğ., 2009).

Benlik saygısı, kişinin kendisinin yetenekli, değerli hissetmesi ile alakalı olan bir durumu algılamasıdır. Kişinin kendisi ile alakalı olarak yapmış olduğu değerlendirmelerdir. İngilizcesi "self esteem" belirtilen benlik saygısı kavramı arşivlerde "özgüven" ve "özsaygı" anlamına gelen ifadeler için kullanılmaktadır. (Duru, 1995).

Erikson, bu kavramı yaşamın belirli aşamalarında kişinin yaşına ve yaşamış olduğu döneme göre değişkenlik göstermektedir, bu dönemlerin her biri önceden olan dönemle bir etkileşim içine girdiği ve egonun yeni bir kimliğe büründüğü, kimlik duygularının bu bağlamda benlik yaşantısı olduğu, kişilerin hayatlarını sürdüğü ortam içinde istekleri, düşünceleri ile değişik bir anının bilincine varma durumunu ortaya koymaktadır (Öztürk,1985).

Benlik saygısı (self-esteem), benlik kavramının beğeni duyulup kabullenilmesini ortaya koymaktadır. Bireyin kendisini değerlendirmesinin sonucunda ulaşılmış olduğu benlik kavramının onay almasından oluşan benlik durumlarıdır. Benlik saygısı, kendini kendinizin üstünde ya da üstünde göremeyen, bir kendini tatmin etme durumudur. Benlik saygısı, kişinin kendisiyle ne olmak istediği arasındaki farkı hissettiğini göstermektedir. Kişilerin değerlerine ilişkin ulaşılmış oldukları sonuçlardır. Kişinin kendisinin benlik kavramına onay vermesi ve hoşuna gitmesi durumunu ifade etmektedir (Yavuzer, 2003).

Benlik saygıları bunun duygusal bir yanı olarak ifade edilmektedir. Kişiler kim olduğuna ilişkin olarak belirli duygulara sahip olması kadar belirli duygulara da sahip olmaktadır. Bu bağlamda benlik saygıları kişinin kendi benliğini beğenmesi ve bunların çok değerli olduğunu bilmesidir. Tüm bunlardan, sözde kişilik sıradan olan İnsanlar farklı öz-farkındalık seviyelerine, kişilerin kendileri olarak farklı temsillerine ve sonuç olarak da kişilikleri olarak yorumlanan bir olguyu ifade etmenin farklı yollarına sahip olmaktadır (Özbay & Öztürk, 1995).

- **Benlik Saygısı ile Kimlik Oluşumu İlişkisi**

Kişiliğin gelişim aşamasında son nokta olan ergenlik insanın kişilik kazanımında bulunan son aşama olarak bilinir. Son çocukluk döneminde yaşayan bir kişi, kişilik entegrasyon sürecini tamamlar ve yetişkinliğe geçer. Bu dönemde entegrasyon sürecinde gerçek bir kimliğin elde edilebileceği beklenmektedir (Seber&Tekin,1984).

Kişinin kimlik başarısı ve kendisini tanıması özellikle ergenlik dönemine ilişkin olan en büyük görevlerden birisidir. Psikososyal gelişim, bir kişinin 12 - 20 yaş arasındaki kişiliğinin meydana gelmesi, analizi ve nihai kararının sonuçlarıyla yakından alakalıdır. Bunun yanı sıra ergenlikte bir dizi problemin ana eksenidir. (Kulaksızoğlu, 1998).

Erik Erikson'un düşüncesine göre gelişim dönemi olan ergenlik döneminin temel gayesi kişisel özdeşlik durumlarının kazanım sürecidir. Kişinin kim olduğunu nereye ait olduğunu bilmek bu düşünürü göre kişinin kendisini bulmaya çalıştığı zamandır. Bununla birlikte, bir aramanın başarısı çeşitli unsurlara bağlıdır. Her şeyden önce, bir kişi yaşamının sınırlayıcı faktörlerini, en önemlisi ait olduğu cinsiyeti, rızasıyla ve hatta gururuyla kabul edilmesi gerekmektedir. Öyle ki kronolojik olarak gençlik dönemi, ergenlik döneminden sonra gelmektedir ve burada ergenlik dönemi daha kapsayıcı bir şekilde bulunmaktadır. Ergenlik döneminin birçok farklı yüzünün olması çalışmanın kapsamında anlatılmak istenmiştir. Öte yandan sosyal bir varlık olan insanın dış dünyayla etkileşimine ergenlik dönemi penceresinden bakılmıştır. Kişi özellikle özdeşliğine ilişkin olarak açık bir düşünceye sahip olabilmesi adına diğer araç özdeşleşme aracıdır. Bu dönem okula başlamadan önce başlar bu dönemde

kızlar annesiyle kendisini bir tutarken erkekler ise babaları ile kendilerini bir tutmaya çalışmaktadırlar (Uğurel, 1992).

Erikson (1968), güvensizlik, utanç ve kendiliğinden şüphe duyma, davranışları için suçluluk duygusu ve yeteneklerinin yetersizliği ile büyüyen gençlerin ergenlikten daha fazla kafa karışıklığı yaşayabileceklerini belirtmektedirler. Erikson, hayatın belirli dönemlerinde meydana gelen başarılar ya da başarısızlıklar kişinin benlik duygularında bazı değişikliklere neden olduğunu belirtmişlerdir. Erikson (1968), kişiliğin gelişimi esnasında hayatlarında sekiz ayrı dönemin olduğu işaret etmiştir, bu dönemlerden birisi olan 12-20 yaş aralığını ergenlik dönemi olarak tanımlamış ve bu dönemde kişilerin ego kimliklerin oluşumu dönemi olarak belirtmiştir. Bu dönem içinde kişi bir benlik duygusu sahibi olmaya başlar ve ne yapabileceğini ya da neleri yapamayacağını anlamaya başlamaktadır.

2.5 Konuyla İlgili Yapılan Çalışmalar

Marcia, kimlik statülerini Erikson'un kimlik ile ilgili görüşleri olan "kararlılık" ve "keşfetme" değişkenlerini dikkate alarak tanımlamaktadır. Ayrıca, Erikson cinsiyet, ideoloji, mesleki değerler ve rollerin ergen gelişim sürecinde önemli olduklarını görmesi üzerine Marcia, kimlik statülerinin ölçümlerinde bu özellikleri incelemiştir (Kroger, 2003).

Marcia (1966) Erikson'un kişilik gelişimi konusundaki görüşlerine göre dört tip kimlik durumu tanımlamıştır. Bu başarılı bir kişisel durum, yerleşik kişisel durum, ahlaki durum ve karma kişisel durumdur. Kişilik gelişimi ile ilgili teoriler / modeller bir bütün olarak ele alındığında, Erikson'un psikososyal gelişim teorisinin ve Marcia'nın temel noktalarına dayanan kişilik statüsü modelinin etkili olduğunu söyleyebiliriz. Erikson, bazı kavramların gelişim kuramında temel oluşturduğunu ve bu kavramların en başında da aşamalı oluşum ilkesinin geldiğini belirtmiştir. Erikson, Evans'la yaptığı söyleşi kitabında; "Epi" üstünde; "genetic" (genesis) ise ortaya çıkma olarak tanımlanmakta ve aşamalı oluşum ilkesini bu şekilde açıklamaktadır.

Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramını dikkate alarak birçok araştırmacı çeşitli modeller oluşturmuştur. Bunlardan en önemlisi Marcia'nın Kimlik Statüleri

Modelidir. Kimlik Statüleri Modelinin kimlik gelişimi literatürüne büyük etkisi olmuş ve bu model temel alınarak deneysel ve kuramsal olmak üzere 500'ün üzerinde yayın yapılmıştır (Luyckx ve ark., 2008). Bu bölümde ilk olarak Marcia'nın ve daha sonra da Waterman'ın modeli aktarılmıştır. Marcia (1966) kimliği kendini bir yapılandırma olarak kavramsallaştırmaktadır. Marcia'ya göre, kendi kendine yapılanma, Mars kimliğinin dinamik durumunu belirlemede iki önemli kavram kullanır: motifler, yetenekler, inançlar ve kişilik öyküleri. Bu, seçeneklerin ve yerel yatırımların bir çalışmasıdır.

Seçeneklerin araştırılması; bireylerin alternatif iş, inanç ve yönelimleri bilinçli ve istekli olarak sorgulaması ya da deneyimlemesidir. **İçsel yatırım** ise bireyin, çeşitli alanlardaki diğer seçenekleri de gözden geçirmesi, seçmesi ve bu seçimler sonucunda hareket etmesidir.

Marcia'ya (1966) göre, bu geçiş sırası en olumlu geçiş sürecidir. Ancak, farklı süreçlerde gerçekleşebileceğini söylüyor. Literatür incelendiğinde, kişilik gelişimi üzerine yapılan çalışmaların çoğunun Marcia'nın kavramsallaştırılmasına dayandığı açıktır. Marcia'nın yaklaşımı birçok araştırmada kullanılmasına rağmen, Marcia'nın yaklaşımına eleştiride bulunan araştırmacılar da olmuştur.

Psikolojik işlevsellik bakıldığında ahlak kuramı olduğu anlaşılmaktadır. Bu teoriye göre, insanlar kendilerini keşfettiklerinde hayattaki gerçek potansiyellerini ortaya koyuyorlar. Bu yaklaşımın felsefi içeriği Erikson'un ortaya koyduğu teoride görülmektedir. Erikson'a göre, üstün bir kimlik ancak sizi evinizde hissettiren kimlik parçalarını keşfederek mümkün olabilir. Kendini belirleme aktivitesinin öznel deneyimi, kimlik yaklaşımının psikolojik işleyişi için çok önemlidir.

Berzonsky (2004) modelinde sosyal-bilişsel süreçlere özellikle vurguda bulunmuştur. Üçüncü olarak ise, bireylerin kendi içinde yaşadıkları kimlik çatışmalarına çözüm bulmak ve karar verme gibi davranışlarda bulunmalarını kapsamaktadır.

Grotevant ve Cooper (1986), ebeveynler ve gençler arasındaki ilişkideki değişiklikleri inceledi. Kimlik oluşumundaki ergenlerin bireysel farklılıkları, aileleriyle iletişim kurma deneyimleri ve aileleriyle iletişim kurma deneyimleri,

yakınlık ile ergenlik ilişkileri, duygusallık ve kabullenme, toplumsal değişimlerdeki genel değişikliklere dayanarak ilişkilidir. Hayatta kalmalarının daha kolay olduğunu gösterdiler. Gezer (2001) ergenlerin bağlanma stilleri ile aile yapıları arasındaki ilişkiyi incelemiş ve yüksek ve düşük uyuşan ailelerden gelen çocukların bağlanma stillerinin farklı olduğunu bulmuştur. Araştırma, rahat bir aile ortamında ortaya çıkan ergenlerin korkutucu, kayıtsız ve takıntılı bir bağlanma stiline sahip olduğunu, üst düzey ailelerden gelen ergenlerin güvenli bir bağlanma stiline sahip olduğunu bulmuştur. Araştırma sonucunda; farklı aile yapıları ile ergenlerin bağlanma stilleri arasında oluşan ilişkinin cinsiyet farklılıklarına göre değişmediği belirlenmiştir.

Güngör (2000), ekleri korunmuş ergenlerin, benlik saygısı, psikolojik belirtiler, problemleri davranışlar ve akademik performans bakımından, korkunç, ilgisiz ve takıntılı tutumu olan ergenlere göre en çok tercih edilen grup olduğunu bulmuşlardır. Duru (1995), beşinci sınıf öğrencilerinde benlik saygısı ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiş ve ebeveynlerini otoriter olarak kabul eden öğrencilerin özsaygılarının düşük olduğunu ve ebeveynlerini demokratik olarak algılayan öğrencilerin özsaygılarının yüksek olduğunu göstermiştir. Başka bir deyişle, benlik saygısı ile ebeveyn tutum algısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Akboy (1998) da, kızların erkeklerden daha fazla özgüvene sahip olduğu alt ölçümler, dürtü kontrolünün ve öz-kavramın duygusal halinin alt ölçümleriyken; Sosyal ilişkiler, eğitimsel ve mesleki hedefler, dış dünyadaki baskınlık ve mükemmel bir uyum sağlama açısından, erkekler kızlardan daha fazla özgüvene sahiptir. Ayrıca, başarılarını zayıf olarak algılayan ve kendilerinden beklentileri düşük olan öğrenciler kendilerini olumsuz olarak algılamamakta ve olumlu bir öz saygı duymaktadırlar. Suner (2000), çeşitli liselerde ergenlerde benlik saygısı, akademik performans ve kaygı düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmada; Performans ile benlik saygısı arasında anlamlı bir negatif ilişki vardı.

Çankaya (2007), 1. ve 2. sınıflarda, özgüvenine sahip bir lise öğrencisidir; cinsiyet, sosyal kaygı düzeyi ve akademik performans. Çalışma toplam 500 öğrenci ile gerçekleştirilmiş ve çalışma sonucunda yüksek düzeyde akademik performansa sahip öğrencilerin özgüveninin daha yüksek olduğu tespit

edilmiştir. Ayrıca, sosyal kaygı düzeyi düşük olan öğrencilerin özgüvenlerinin daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Cinsiyete bağlı olarak, birinci sınıfın birinci ve ikinci yıllarında öğrencilerin özgüven düzeyleri arasında anlamlı bir fark yoktu. Stres alanlarının (akran baskısı, aile hayatı, romantik ilişkiler, okula devam, okula başarı, yetişkin sorumluluğu, maddi baskı) ve duygusal durumun (kaygı, depresyon) olumsuz bir şekilde özgüven ile ilişkili olduğu bildirilmiştir (Asıcı, 2013).

Cinsiyet ve duygusal ilişkiler birlikte değerlendirildiğinde, özgüven üzerinde genel bir etkisinin olmadığı açıktır. Literatür taramasında sonuçlar benzerdir. Dolayısıyla, toplumsal cinsiyet ve duygusal ilişkiler söz konusu olduğunda, değişken bir karşılıklı etki yoktur. Aynı zamanda, cinsiyet ile duygusal ilişkiler arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır

3. YÖNTEM

3.1 Araştırmanın Yöntemi

Bu kısımda çalışmanın modeli, evren, örneklem, verileri toplama araçları, bilgilerin toplanması bu toplanan bilgilerin analizlerinin yapılması yorumlamalar yapılması bulunmaktadır.

14-18 yaş arası ergenlerin psikososyal gelişim dönemleri kazanımları ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin değerlendirilmesini inceleyen bu çalışmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır.

Anket formlarında bulunan sorular ile çalışmadaki bilgilerin değerlendirmeleri istatistiksel araştırma programıyla (SPSS) bulunmuştur.

3.2 Araştırmanın Modeli

Tarama modeli, amacı geçmişteki veya şimdiki bir durumu var olduğu biçimde tanımlamak olan bir araştırma yaklaşımıdır. Araştırma konusu olan konu, kişi veya nesne kendi koşullarında ve oldukları şekilde açıklamaya çalışılmaktadır. Bunları hiçbir şekilde değiştirme veya etkileme girişiminde bulunulmaz (Karasar, 2009).

Bu araştırma 14-18 yaş arası ergenlerin psikososyal gelişim dönemleri kazanımlarını inceleyen ve benlik saygısı ile arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik ilişkisel tarama modelinde bir çalışmadır. Bu modelde iki ya da ikiden daha fazla olan değişkenler arasında bulunan varlıkların belirlenmesini hedefleyen çalışma modelidir (Karasar,2009).

3.3 Evren Ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2017-2018 eğitim-öğretim yılında İstanbul ili, Üsküdar ilçesi MEB'e bağlı devlet ve özel okullarda eğitim görmekte olan 14 -18 yaş arası (8.sınıf ve 12.sınıf aralığında) öğrenciler oluşturmuştur.

Örneklem olarak istenen özellikleri taşıyan, kolayda örneklem yoluyla seçilmiş 200 öğrenci ile çalışılmış, bunlar içinden hatalı veya eksik ölçek dolduran 6 öğrenci çalışmaya dahil edilmemiş ve toplam 194 öğrenci değerlendirmeye alınmıştır.

Araştırmanın örneklemini İstanbul il merkezi Üsküdar ilçesinin seçilme nedenlerinden biri; ulaşım, zaman ve ekonomik kaynakların kullanımındaki kolaylıklar önemli unsurlar arasındadır.

3.4 Verilerin Toplanması

Bilgi toplamak için araçlarının hazırlanmasının sonrasında çalışma yapılacak olan ülkeler ve özel eğitim veren okulların seçimi yapılarak bu kuruluşlar içinde araştırma yapılabilmesi adına İl Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli olan izinler alınmaya çalışılmıştır.

Çalışma için gerekli izinler alındıktan sonra, İstanbul İli Üsküdar İlçesi'nde bulunan devlet ve özel okullara gidilerek, okul müdürüne izin belgesi gösterilerek rehber öğretmen eşliğinde uygulama yapılması sağlanmıştır.

Kişisel Bilgi Formu, Veli İzin Formu, Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri Ölçeği ve Coopersmith Benlik Saygısı (Özsaygı) Envanteri Kısa Okul Formu 14-18 yaş arası öğrencilere uygulanmıştır. Uygulama ortalama 20 dakika sürmüştür. Anketlere ad, soyad gibi özel bilgiler yazılmamış, öğrencilerin bilgileri gizli tutulmuştur.

3.5 Veri Toplama Araçları

Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden anket tekniği yoluyla veriler toplanmıştır. Çalışmada ölçek olarak;

- Kişisel Bilgi Formu
- Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri Ölçeği ,
- Coopersmith Benlik Saygısı (Özsaygı) Envanteri .

3.6 Veri Analizleri

Bu çalışma kapsamında verilerin analizi istatistiksel araştırma yöntemiyle yapılmıştır..

Çalışma kapsamında öğrencilere uygulanan ölçekler; SPSS programlarına işlenmesi yapılarak bunun ardından verilen istatistikler bilgi giriş bilgisayarlarında yapılmışlardır.

Sürekli olan değişkenleri tanımlamak adına deskriptif istatistikler tercih edilmiştir.

Bağımsız ve normal dağılıma uygunluk göstermeyen ikiden fazla değişkenin karşılaştırması Kruskal Wallis testi ile, bağımsız ve normal dağılıma uygunluk gösteren iki değişkenin karşılaştırması One-Way ANOVA testi ile yapılmıştır. Anlamlılık bulunan karşılaştırmaların Post-Hoc ikili karşılaştırmaları Bonferroni düzeltmesine göre $p=0,016$ ($0,05/3$) ile karşılaştırılmıştır.

Normal olan dağılımlara uygunluk göstermemekte olan sürekli olan değişkenler arasında ki korelasyon Spearman Rho Korelasyon katsayısı kapsamında incelemeye alınmıştır. Normal olan dağılımlara uygunluk gösteren sürekli olan değişkenler arasında korelasyon Pearson Korelasyon katsayıları ile incelemeye alınmışlardır. Korelasyon katsayısı yorumları aşağıdaki gibi yapılmıştır.

3.6.1 Kişisel bilgi formu

Araştırmada 14-18 yaş arası ergenlerin psikososyal gelişim dönemleri kazanımlarını inceleyen inceleyen ve benlik saygısı ile arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik yapılan kişisel bilgi formunda 12 madde bulunmaktadır. Kişisel Bilgi Formu; cinsiyet, yaş, medeni durum, anne baba canlı, eğitim durumu, mesleği, erkek ve kız kardeş sayısı, aile tipleri, akademik durum (düşük-orta-yüksek) gibi konular bulunmaktadır.

3.6.2 Erikson'un psikososyal gelişim dönemleri ölçeği

Çalışmamızda Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemi ölçeği kullanılmıştır. Ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Arslan ve Arı (2008) tarafından yapılan Erikson'un Ölçeği kullanılmıştır. Ölçekte toplamda 60 soru

bulunmaktadır. Ölçek 5'li likert tipi bir ölçektir Ölçek 60 sorudan ve beş alt ölçekten oluşmaktadır.

- Temel güvene karşı güvensizlik,
- Özerkliğe karşı utanç ve şüphe,
- Girişimciliğe karşı suçluluk duygusu,
- Çalışkanlığa karşı yetersizlik duygusu,
- Kimlik kazanmaya karşı kimlik karmaşası,

Verilerin analizinde istatistik paket programı kullanılmış ve anlamlılık düzeyi 0.05 olarak alınmıştır.

Ölçeğin Türkçe versiyonunun oluşturulmasında İngilizce konusunda uzmanların görüşleri, rehberlik ve psikolojik danışma, istatistik ve çocuk gelişimi ile eğitim görüşleri kullanılmıştır. Ölçeğin alt boyutları ve ölçeğin son şekli, tekliflere dayanarak yapılan uzman çevirilerinin uygulanması alanındaki uzmanların önerileri doğrultusunda sunulmaktadır (Arslan ve Arı,2008).

3.6.3 Coopersmith özsaygı envanteri

Çalışmamızda Turan ve Tufan (1987) tarafından yapılan geçerlik ve güvenilirlik çalışmasında KR-20 katsayısı 0,65 ve iç tutarlılık katsayısı 76 olarak hesaplanan, 25 maddeden oluşan Coopersmith Özsaygı ölçeği kullanılmıştır. Kişilerden ölçekte bulunan ikili şıkları evet ya da hayır biçiminde cevaplandırmaları istenmektedir. İstenilen maddelerin işaretlemesi yapıldığında her madde başına 1 puan verilmiş diğerlerine ise 0 puan verilmiştir. Ölçek içinde bulunan maddelerden alınacak olan en uç puan 25 iken en az puan türü ise 0 olarak belirlenmiştir. Bu puanlarda meydana gelen yükselmeler kişilerin benlik seviyelerinde de yükselmeler olduğunu ortaya çıkarmaktadır (Tufan ve Turan,1987).

Stanley Coopersmith (1991) tarafından meydana getirilen bu ölçekte kişiler kendilerini değerlendirmeye almaktadırlar. Bu ölçeklerde kabul edilen benlik sayılarının üç tane özelliği bulunmaktadır;

- Benlik sayıları bireylerin kendileri ile alakalı olan değerlendirmeleri yansıtmakta olan bir yargı biçimidir.

- Bu yargılar göreceli biçimde süreklilikleri bulunmaktadır değişimi hemen gerçekleşmemektedir.
- Bu yaygılar bireyin sosyal görüşüne yaş aralıklarına ve cinsiyetlerine göre değişiklikler gösterebilmektedirler (Oktan& Şahin,2010)

Bu Ölçek Rogers ve Dymond'un ölçekleri içinde kullanmış olduğu bazı maddeler dikkate alınarak hazırlanmıştır. İlk başlarda çocuklara uygulanan bu benlik sayısı ölçeği daha sonralarında ise 8 ile 10 yaşlarında bulunan çocuklara uygulanmaya başlanmıştır. Bu ölçekte çocuklara ve yetişkin olanlara uygulanmak adına iki ayrı biçimde form bulunmaktadır. Bu formlar bakıldığında 25 maddelik kısa formlar ve 58 maddelik olan uzun formlardan meydana gelmektedirler (Yenidünya, 2005).

Coopersmith benlik saygısı ölçeğiyle anne-babayla ilişkiler, arkadaşlık ilişkileri, okul yaşamı, okul başarısı gibi alanlarda çocukların kendilerini nasıl algıladıklarını ölçen kazanımlarının değerlendirilmesi yapılacaktır.

4. BULGULAR

Araştırmanın bu kısmı içinde katılı sağlayan kişilere ilişkin olarak sunulmuş olan ölçme araçlarından çıkan sonuçlar gerekli analizler yapılarak verilmiştir. Bu bulgular %95 güven oranları ile 0,05 anlamlılık seviyesi verilmiştir. Bu araştırma kapsamında alınan bilgilerin değerlendirmeleri istatistik programı tercih edilerek ortaya konulmuştur.

Örneklem Grubunun Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Çalışmanın örneklemine ilişkin olarak; katılımcıların; cinsiyeti, yaşı, medeni durumu, anne ve babalarının hayatta olup olmadığı, kardeş sayısı, aile tipleri (geniş-çekirdek aile), akademik durumu (düşük-orta-yüksek açısından aile yapısı (demokratik-otoriter-koruyucu-reddedici-ilgisiz ve tutarsız), anne ve babalarının eğitim durumları ve anne ve babalarının mesleklerine ait bulgular Çizelge 1’de sunulmaktadır.

Çizelge 4.1: Demografik Özelliklere İlişkin Dağılımlar

	N	Ort. \pm SS	Med. (Min.-Maks.)
Yaş	194	15,5 \pm 1,1	15 (14-19)
Kardeş sayısı	194	2,3 \pm 1,03	2 (0-7)
		N	(%)
Cinsiyet	Kız	106	54,9
	Erkek	87	45,1
Anneniz hayatta mı?	Evet	193	99,5
	Hayır	1	0,5
Anne Eğitim Durumu	İlkokul	27	14,6
	Lise	67	36,2
	Ortaokul	20	10,8
	Üniversite	65	35,1
	Yüksek Lisans	6	3,2
	Memur	2	1,1
Annenizin Mesleği	Ev Hanımı	96	52,5
	Emekli	7	3,8
	Diğer	78	42,6
	N	(%)	
Babanız hayatta mı?	Evet	185	97,9
	Hayır	4	2,1
Baba Eğitim Durumu	İlkokul	14	7,7
	Lise	71	38,8
	Ortaokul	16	8,7
	Üniversite	73	39,9
	Yüksek Lisans	9	4,9
Baba Mesleği	Memur	4	2,2
	Emekli	15	8,1
Aile Tipi	Diğer	166	89,2
	Çalışmıyor	1	0,5
	Geniş Aile	19	9,8
Akademik Başarı	Çekirdek Aile	175	90,2
	Düşük	6	3,2
	Orta	126	66,3
	Yüksek	58	30,5

Çizelge 1’de sunulan veriler göre; çalışmaya 194 kişi katılmıştır. Katılımcıların yaş ortalaması 15,5 \pm 1,1’dir ve katılımcıların 106’sı (%54,9) kadın, 87’si

(%45,1) erkektir. Öğrencilerin kardeş sayısı ortalama $2,3 \pm 1,03$ 'dir. Öğrencilerin %99,5'inin annesi, %97,9'unun babası hayattadır. Annelerin 67'sinin (%36'2) eğitim durumu lise iken 96'sı (%52,5) ev hanımıdır. Babalarının 73'ünün (%39,9) eğitim durumu üniversite iken 166'sının (%89,2) mesleği diğerdir. Öğrencilerin 175'inin (%90,2) aile tipi çekirdek ailedir. 126 (%66,3) öğrencinin akademik başarı durumu ortadır. 94'ünün (%48,7) anne baba tutumu açısından aile yapısı demokratiktir.

Çizelge 4.2: Benlik Saygısına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	B	Standart Hata	Beta	T	P	İkili r	Kısmi r
Sabit	25,816	2,740	-	9,422	,000	-	-
Özerklik	-,028	,071	-,037	-,403	,688	-,210	-,036
Güven	-,288	,058	-,434	-4,943	,000	-,487	-,406
Girişimcilik	,193	,048	,331	4,061	,000	,227	,343
Çalışkanlık	-,061	,067	-,087	-,905	,367	-,230	-,081
Kimlik	-,071	,055	-,107	-1,289	,200	-,146	-,115
$r=0,57$	$r^2=0,33$						
$F=12,26$	$p=0,00$						

Çizelge 2 incelendiğinde;

Standardize edilmiş regresyon katsayısına göre (beta) yordayıcı değişkenlerin benlik saygısı üzerindeki görelî önem sırası; 1- Girişimcilik kazanımı, 2- Güven kazanımı, 3-Çalışkanlık kazanımı, 4- Özerklik kazanımı ve 5-Kimlik kazanımı şeklindedir.

Bu çalışmanın 1. araştırma sorusu “Ergenlik dönemi öncesi kazanımlar ile ergenlik dönemindeki benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” şeklindedir. Verilerin analizi bölümünde verilerin normal dağılmadığı bilgisi sunulmuştu. “Ergenlik dönemi öncesi kazanımlar ile ergenlik dönemindeki benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” sorusuna yanıt aramak için

Spearman sıra farkları korelasyon işlemi yapılmıştır. Sonuçlar Çizelge 3’de sunulmuştur.

Çizelge 4.3: Ergenlik Dönemi Öncesi Kazanımlar ve Kimlik Kazanımı İle Benlik Saygısı Arasındaki İlişki

		Coopersmith Özsaygı	Güven	Özerklik	Girişimcilik	Çalışkanlık	Kimlik
Coopersmith Özsaygı	r	1,000	-0,464	-0,198	0,269	-0,228	-0,175
	p		<0,001	0,010	0,001	0,003	0,024
Güven	r	-0,464	1,000	0,380	-0,007	0,448	0,161
	p	<0,001	<0,001	<0,001	0,932	<0,001	0,042
Özerklik	r	-0,198	0,380	1,000	0,228	0,297	0,144
	p	0,010	<0,001		0,003	<0,001	0,058
Girişimcilik	r	0,269	-0,007	0,228	1,000	0,211	0,142
	p	0,001	0,932	0,003		0,007	0,067
Çalışkanlık	r	-0,228	0,448	0,297	0,211	1,000	0,247
	p	0,003	<0,001	<0,001	0,007		0,001
Kimlik	r	-0,175	0,161	0,144	0,142	0,247	1,000
	P	0,024	0,042	0,058	0,067	0,001	

Çizelge 3 incelendiğinde;

Benlik saygısı ile ergenlik dönemi öncesi kazanımlarından olan; Özerklik ve Çalışkanlık ve Kimlik kazanımları arasında negatif yönlü zayıf düzeyde bir ilişki,

Benlik saygısı ile ergenlik dönemi kazanımlarından olan Kimlik kazanımı arasında negatif yönlü zayıf düzeyde bir ilişki,

Benlik saygısı ile ergenlik dönemi öncesi kazanımlarından olan Girişimcilik kazanımı arasında pozitif yönlü zayıf düzeyde bir ilişki,

Benlik saygısı ile ergenlik dönemi öncesi kazanımlarından olan Güven kazanımı arasında negatif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. (Spearman's rho $p < 0,05$).

Bu çalışmanın 2. araştırma sorusu “Benlik saygısı ile yaş arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” şeklindedir. Verilerin analizi bölümünde verilerin normal dağılmadığı bilgisi sunulmuştur. “Benlik saygısı ile yaş arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” sorusuna yanıt aramak için Spearman sıra farkları korelasyon işlemi yapılmıştır. Sonuçlar Çizelge 4’de sunulmuştur

Çizelge 4.4: Benlik Saygısı İle Yaş Arasındaki İlişki

		Coopersmith Özsaygı	
Yaş	r	0,067	
	p	0,376	

Spearman's rho p

Çizelge 4 incelendiğinde yaş ile benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir

Bu çalışmanın 3. araştırma sorusu “Ergenlik dönemi öncesi kazanımlar ile yaş arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” şeklindedir. Verilerin analizi bölümünde verilerin normal dağılmadığı bilgisi sunulmuştur. “Ergenlik dönemi öncesi kazanımlar ile yaş arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” sorusuna yanıt aramak için Spearman sıra farkları korelasyon işlemi yapılmıştır. Sonuçlar Çizelge 5’de sunulmuştur

Çizelge 4.5: Ergenlik Dönemi Öncesi Kazanımlar İle Yaş Arasındaki İlişki

		Erikson_Total	Güven	Özerklik	Girişimcilik	Çalışkanlık
Yaş	r	0,172	0,204	0,024	0,030	0,111
	p	0,043	0,007	0,747	0,695	0,144

Spearman's rho p

Çizelge 5 incelendiğinde yaşın yalnızca total puanı ve güven ile anlamlı ilişkisi olduğu tespit edilmiştir.

Bu çalışmanın 4. araştırma sorusu “Ergenlik dönemi öncesi kazanımlar ile yaş grupları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” şeklindedir. Verilerin analizi bölümünde verilerin normal dağılmadığı bilgisi sunulmuştur. “Ergenlik dönemi öncesi kazanımlar ile yaş grupları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” sorusuna yanıt aramak için MannWhitney U testi yapılmıştır. Sonuçlar Çizelge 6’da sunulmuştur.

Çizelge 4.6: Ergenlik Dönemi Öncesi Kazanımlar İle Yaş Grupları Arasındaki İlişki

	14-15 (n=103)		16-17 (n=83)		18-19 (n=8)		p
	Ort.±SS		Ort.±SS		Ort.±SS		
	Med.	(Min.-	Med.	(Min.-	Med.	(Min.-	
	Maks.)		Maks.)		Maks.)		
Güven	33,9±5,4		36,1 16±5,2		37,6±5,8		0,036
	34 (12-47)		36 (25-49)		35 (31-48)		
Özerklik	35,7±5,3		36,1±4,04		35±4,6		0,674
	36 (12-53)		36 (27-48)		34 (30-43)		
Girişimcilik	38,9±6,3		39,9±5,3		39,2±8,7		0,621
	39 (12-54)		40 (21-52)		39 (28-50)		
Çalışkanlık	35,9±5,5		37,1±5,06		38,1±3,6		0,201
	36 (12-52)		37 (24-51)		39 (31-42)		
Post-Hoc Karşılaştırma*			14-15 vs. 16-17		14-15 vs. 18-19		16-17 vs. 18-19
Güven			0,015		0,131		0,580

*Kruskal Wallis p, Mann-Whitney U p**

Çizelge 6 incelendiğinde; yaş gruplarına göre Güven dağılımı açısından istatistiksel anlamlı farklılık vardır (Kruskal Wallis $p < 0,05$). Post-Hoc ikili karşılaştırma sonuçlarına göre 14-15 ve 16-17 yaş grupları arasında güven dağılımı açısından istatistiksel anlamlı farklılık vardır (Mann-Whitney U $p < 0,016$ Bonferroni düzeltmesi). 16-17 yaş grubunun güven ortalaması 14-15 yaş grubundan daha yüksektir.

Bu çalışmanın 5. araştırma sorusu “Ergenlik dönemi öncesi kazanımlar ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” şeklindedir. Verilerin analizi bölümünde verilerin normal dağılmadığı bilgisi sunulmuştur. “Ergenlik dönemi öncesi kazanımlar ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna yanıt aramak için Mann Whitney U testi yapılmıştır. Sonuçlar Çizelge 7’de sunulmuştur.

Çizelge 4.7: Ergenlik Dönemi Öncesi Kazanımlar İle Cinsiyet Arasındaki Farklılık

	Kız	Erkek	p
	Ort.±SS	Ort.±SS	
	Med. (Min.-Maks.)	Med. (Min.-Maks.)	
Erikson Toplam	185,8±12,9	184,8±24,1	0,998
	187 (145-218)	185,5 (60-242)	
Güven	34,9±5,3	35,01±5,6	0,947
	35 (17-49)	35 (12-49)	
Özerklik	35,8±4,03	35,9±5,6	0,876
	36 (20-44)	36 (12-53)	
Girişimcilik	38,9±4,9	40,2±6,9	0,032
	39 (26-54)	41 (12-52)	
Çalışkanlık	37,1±4,6	35,8±5,9	0,214
	37 (26-52)	36 (12-51)	
Kimlik	39,3±3,9	37,9±6,7	0,559
	39 (29-49)	39 (12-51)	

Mann-Whitney U p

Çizelge 7 incelendiğinde cinsiyete ile ergenlik dönemi öncesi kazanımlardan biri olan girişimcilik kazanımı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir (Mann-Whitney U $p < 0,05$). Erkeklerin girişimcilik ortalaması kızlardan anlamlı olarak daha yüksektir.

Bu çalışmanın 6. araştırma sorusu “Benlik saygısı ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” şeklindedir. Verilerin analizi bölümünde verilerin normal dağılmadığı bilgisi sunulmuştur. “Benlik saygısı ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna yanıt aramak için Mann Whitney U testi yapılmıştır. Sonuçlar Çizelge 8’de sunulmuştur.

Çizelge 4.8: Benlik Saygısı İle Cinsiyet Arasındaki Farklılık

	Kız Ort.±SS Med. (Min.-Maks.)	Erkek Ort.±SS Med. (Min.-Maks.)	p
Coopersmith Özsaygı	16,8±3,6 17 (6-23)	17,4±3,7 19 (7-23)	0,187

Mann-Whitney U p

Benlik saygısı ile cinsiyet tipi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur (Mann-Whitney U $p>0,05$).

Bu çalışmanın 7. araştırma sorusu “Ergenlik dönemi öncesi kazanımlar ile aile tipi arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” şeklindedir. Verilerin analizi bölümünde verilerin normal dağılmadığı bilgisi sunulmuştur. “Ergenlik dönemi öncesi kazanımlar ile aile tipi arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna yanıt aramak için Mann Whiney U testi yapılmıştır. Sonuçlar Çizelge 9’da sunulmuştur.

Çizelge 4.9: Ergenlik Dönemi Öncesi Kazanımlar İle Aile Tipi Arasındaki Farklılık

	Geniş Ort.±SS Med. (Min.-Maks.)	Çekirdek Ort.±SS Med. (Min.-Maks.)	p
Güven	36,06±4,9 35 (28-46)	34,9±5,5 35 (12-49)	0,448
Özerklik	37,6±4,6 36 (31-48)	35,7±4,7 36 (12-53)	0,302
Girişimcilik	39,7±6,6 38 (28-52)	39,4±5,9 40 (12-54)	0,845
Çalışkanlık	39,4±6,2 39 (28-51)	36,2±5,1 36 (12-52)	0,061
Kimlik	38,1±6,3 39 (22-51)	38,8±5,3 39 (12-49)	0,562

Mann-Whitney U p

Ergenlik dönemi öncesi kazanımlar ile aile tipi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur (Mann-Whitney U $p>0,05$).

Bu çalışmanın 8. araştırma sorusu “Benlik saygısı ile akademik başarı arasında anlamlı farklılık var mıdır?” şeklindedir. Verilerin analizi bölümünde verilerin

normal dağılmadığı bilgisi sunulmuştu. “Benlik saygısı ile akademik başarı arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna yanıt aramak için Kruskal Wallis testi yapılmıştır. Sonuçlar Çizelge 10’da sunulmuştur.

Çizelge 4.10: Benlik Saygısı İle Akademik Başarı Arasındaki Farklılık

	Düşük	Orta	Yüksek	p
	Ort.±SS	Ort.±SS	Ort.±SS	
	Med. (Min.-Maks.)	Med. (Min.-Maks.)	Med. (Min.-Maks.)	
Coopersmith	12,8±4,8	17,1±3,6	17,5±3,4	0,053
Özsaygı	14,5 (7-19)	18 (6-23)	18,5 (8-23)	

Çizelge 10 incelendiğinde akademik başarı ile benlik saygısı arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$).

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

5.1 Tartışma ve Sonuç

Bu bölümde 14-18 yaş arası ergenlerin, ergenlik dönemi öncesi kazanımlar ile benlik saygısı arasındaki ilişki tartışılmıştır. Ayrıca ergenlik dönemi öncesi kazanımlar ile benlik saygısı, farklı değişkenler açısından da ele alınarak literatür doğrultusunda tartışılmıştır.

Bir anlamda, benlik kavramı, bireyin kendi benliğinin, başka bir deyişle kendi kimliğinin farkında olduğudur. Benlik, bir insanın kendini nasıl gördüğüdür. Bir kişi kendini yüzlerce sıfatla değerlendirebilir. Bu kişisel derecelendirmelerin bazıları olumlu ve olumsuz olabilir. Öğrencinin kendi imajının pozitif mi yoksa negatif mi olduğunu bilmek önemlidir. Çünkü öğrencinin kendini algılaması büyük ölçüde zihinsel sağlığı, kariyer seçimi ve okuldaki başarısı ile ilgilidir (Dinç,1992).

Bu çalışmada, psikososyal gelişim süreçlerinden biri olan girişimcilik kazanımı, cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Erkek ergenlerin girişimcilik ortalaması kızlardan yüksek çıkmıştır (Çizelge: 4.7). Bahsi geçen sonuçlar, bu araştırmanın, erkeklerin kızlara göre “girişimciliğe karşı suçluluk” dönemini daha iyi geçirdiği bulgusunu destekler nitelikte değildir. Erkeklerle, toplumda kızlara nazaran daha çok değer verilmesi ve kız çocuklara göre daha özgür yetiştirilmesi, onların girişkenliklerinin, kız ergenlere göre daha yüksek olmasını sağlayabilmektedir.

Kuramda, bireylerin girişimcilik durumları desteklenmezse, suçluluk duygusunun ortaya çıkabileceği vurgulanmıştır (Erikson,1984;Senemoğlu,2005). Toplumumuzda kadınlar, erkeklere göre daha az onaylanma yaşamaktadırlar. Erkeklerin pek çok davranışı başta aile olmak üzere çevre tarafından kolaylıkla destek görürken; kadınların ise daha baskı altında yetiştirilme eğilimi vardır (Özçatal, 2011).

Her ne kadar erkeklerin girişimcilik özellikleri kızlardan daha yüksek olsa da benlik saygısı ile cinsiyet arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır(Çizelge:4.8).Baybek ve Yavuz'un (2003) araştırmasının sonuçları da bu bulguyu destekler niteliktedir. Kızlar ile erkeklerin benlik saygısı arasında fark olmamasına rağmen ne yazık ki kızlar girişken özellik gösterememektedir. Bu durum da yine toplumun kızlara ve erkeklere attığı rolden kaynaklanmaktadır. Kız çocuklarının toplumumuzda üstlendiği sosyal roller ve erkek çocuklarına oranla cinsiyet ayrımından dolayı daha fazla mücadele etme duygusu kazanmalarının, kimlik gelişimlerinde olumlu etki yarattığı düşünülmektedir (Özçatal, 2011; Özdamar ve ark.2016)

Bu çalışmada, güven kazanımının, benlik saygısı üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu görülmektedir. Bireylerde, girişkenliğin ve güven duygusunun oluşması, benlik saygısının oluşmasında bir faktör olarak görülmektedir (Çizelge:4.3). Buna göre benlik saygısının oluşumundaki en önemli faktör girişimciliktir. (Çizelge 4.3.)'e göre de benlik saygısı ile ergenlik dönemi öncesi kazanımlarından olan; Özerklik ve Çalışkanlık ve Güven kazanımları arasında negatif yönlü zayıf düzeyde bir ilişki; Girişimcilik kazanımı arasında pozitif yönlü zayıf düzeyde bir ilişki ve ergenlik dönemi kazanımlarından olan kimlik kazanımı arasında negatif yönlü orta düzeyde bir ilişki bulunmaktadır.

Yaş gruplarına bakıldığında 16-17 yaş grubunun güven ortalaması, 14-15 yaş grubundan daha yüksektir (Çizelge:4.6). Bu dönemde hem çocuğun kendisini ve dünyayı algılayışı, hem de diğer insanların çocuğu algılayışı eskisi gibi değildir. Eskiden hep “çocuk” olarak algılanırken, şimdi kimi zaman “çocuk”, kimi zaman da “yetişkin” olarak nitelendirilmektedir. Tüm bu etkenler çocuğu, bir kimlik aramaya doğru iter ve sonuçta çocuk ergenlik döneminden ya “kimliğini kazanmış” olarak, ya da “kimlik karmaşası” ile çıkar. Erikson (1968)'un özdeşim kurma ve kimlik karmaşası üzerine görüşleri, ergen davranışını anlamamızı kolaylaştırmaktadır. Özellikle lise öğrencilerinin bir bölümü karar vermenin bunaltısı, cinsel rollere yönelik karmaşa, hatta psiko-sosyal bir erteleme süreci yüzünden derslere ilgilerini kaybedebilirler, öğrenciye yakın anlayışlı bir öğretmen tutumu ve okul-aile işbirliği ile gence verilen psikolojik destek ve rehberlik, bu dönemde olumsuz bir kimliğe yönelmeyi önleyecektir (Erden ve Akman,2005).

Araştırmaya katılan öğrencilerin 175'inin (%90,2) aile tipi çekirdek ailedir (Çizelge:4.1). Benlik saygısının, ailenin çekirdek ya da geniş olması açısına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır (Çizelge: 4.9). 126 (%66,3) öğrenci, akademik başarı durumunu orta düzeyde olarak ifade edilmiştir (Çizelge:4.1).

Öğrencilerin büyük çoğunluğunun akademik başarısı orta düzeyde olmasına rağmen akademik başarı durumu ile benlik saygısı arasında anlamlı bir farklılık yoktur. (Çizelge:4.10). Öğrencilerin akademik başarısı gerek düşük, gerek orta, gerekse de yüksek olsun, bu durum benlik saygıları üzerinde bir etki yaratmamaktadır. Bu bulguyu desteklemeyen çalışmalar da vardır.

Akça (2012), Dinç (1992), Hatipoğlu (1996), Yavuzer (2000) ve Sarıkaya (2015) ise cinsiyet ile benlik saygısı arasında anlamlı bir farklılık olduğunu ortaya koymuştur. Erkeklerin benlik saygısı düzeylerinin, kızlardan daha yüksek olduğunu ifade etmişlerdir.

Katılımcıların yaş ortalaması $15,5 \pm 1,1$ 'dir (Çizelge:4.1). Bu araştırmaya göre benlik saygısı ile yaş arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir (Çizelge:4.4). Yüksekaya (1995) ve Durak (1997)'in araştırmalarında yaş değişkeni ile benlik saygısı arasında bir farklılık bulunmamaktadır. Fakat bu bulguyu desteklemeyen araştırma sonuçları da literatürde yer almaktadır. Sarıkaya (2015) da yaş değişkeni ile benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişki olduğunu, yaşın arttıkça benlik saygısının da artış gösterdiğini belirtmiştir. Bireyin kendisinin farkına varması problemlere ilişkin olarak bazı ön görüleri geliştirmesi özellikle kendini tanıması bakımından oldukça önem taşımaktadır (Özbay, 2000). Bireylerin yaşları arttıkça kendilerini daha fazla tanıdıkları, kendilerinin daha fazla farkında oldukları, bu sebeple de benlik saygılarında zamanla artış gösterdiği düşünülmektedir.

Akademik başarı açısından incelendiğinde (Çizelge:4.10)'da benlik saygısı ile akademik başarı arasında bir ilişki olmadığı vurgulanmıştır. Erikson (1968), çocuğun altı yaşından itibaren ergenlik dönemine kadar olan evreyi çalışkanlığa karşı aşağılık dönemi olarak tanımlamıştır. Bu dönem okul yaşantısının başladığı, okuma yazma ve matematik gibi konuların öğrenildiği bir evredir. Bu dönemde çocuklar ailelerinin güvenli alanından çıkarak toplumun

sağladığı öğrenme ve çalışma alanında kendini göstermeye çalışır (Erikson, 1968; Öztürk, 2002). Çocuklar bu evrede okul yaşantısıyla ilgili gereklilikleri yerine getiremezse ya da sorun yaşarsa yetersizlik duyguları yaşamaya başlarlar. Bunların sonucunda kendine ilişkin yeterlilik duygusu konusunda umutsuzluk yaşayarak aile içi bağımlılığa geri dönebilir (Öztürk, 2002).

Wiggins'e (1994) göre, benlik saygısı düzeyleri düşük öğrencilerin aksine, kendisi hakkında olumlu duygulara sahip olan öğrenciler, zamanını etkili düzenleyebilir, zor görevlerle kararlı bir şekilde baş edebilir, çalışmalarını ile yakından ilgilenir ve akademik olarak daha iyi performans gösterirler. Wiggins (1994) çalışmasında benlik saygısı ile akademik başarı arasında bir ilişki olduğu konusundaki görüşünü literatüre kazandırmıştır. Kendini olumlu ve yeterli olarak değerlendiren öğrencilerin, okulda verilen sorumlulukları ve görevleri ile başarılı bir şekilde yerine getirir. Bunun sonucu olarak da benlik saygısı yüksek olan öğrencilerin akademik başarıları artmaktadır (Balkıs ve Duru,2010).Brown (2010) benlik saygısı yüksek bireyler başarısızlık durumunda olumsuz duygular yaşasa da benlik saygısı bu duyguların kişiselleştirilerek bireyin kendini başarısız hissetmesine karşı engel oluşturmaktadır. Düşük benlik saygısına sahip bireylerde başarı özsaygının bir koşulu olarak görüldüğünden benlik saygısını korumak amacıyla başkalarına yeterli olduğunu kanıtlama ya da yetersiz olmadığını kanıtlama çabaları önemli hale gelmektedir (Özgüngör, 2014).

Ayrıca başarı yönelimleri öğrencilerin benlik saygısı ve öz yeterlilik düzeylerini etkileyerek kimlik gelişim süreçlerinde etkili olmaktadır (Özgüngör, 2014).Aynı zamanda cinsiyet açısından incelendiğinde kadınların, genel anlamda akademik başarısı erkeklerden daha yüksek olma eğiliminde olduğu pek çok kez araştırma sonuçlarına bağlı olarak vurgulanmıştır (Woolfolk, 1998).

Genel anlamda yapılan araştırmalar kapsamında elde edilmiş olan bulgular ile araştırma kapsamında olan bulgular arasında doğru orantılı oldukları anlaşılmaktadır.

6. ÖNERİLER

6.1 Ailelere Yönelik Öneriler

Ergenlik dönemi öncesi kazanımlar ile cinsiyet arasındaki ilişkinin incelendiği çalışma bulgusuna göre; erkeklerin, kadınlardan daha yüksek düzeyde girişimcilik kazanımına sahip olduğu görülmektedir. Kadınların girişimcilik faaliyetlerinin artırılmasına yönelik olarak ailelere büyük görev düşmektedir. Çünkü girişimcilik kazanımı literatüre göre 3-6 yaş arasına tekabül etmektedir. Aileler bu konuda bilinçlendirilmelidir. Bilinçlendirme amacıyla; psikologlar, psikolojik danışmanlar, Rehberlik Araştırma Merkezi (RAM) görevlileri yer alabilir. 3-6 yaş arasında çocuğu bulunan ailelere ulaşım açısından işbirliği ile çalışılması önerilmektedir. Bu sayede kadınların da girişimcilik düzeylerinin yükselmesi sağlanabilir.

Bu çalışmadan elde edilen bulgulara göre benlik saygısı üzerindeki en önemli faktör girişimcilik kazanımıdır. Benlik saygısının en önemli yordayıcı faktörü olarak karşımıza çıkan girişimcilik kazanımının arttırılması benlik saygısının da yükselmesi anlamına gelmektedir. Girişimcilik kazanımı ergenlik dönemi öncesi bir kazanımdır. Erikson'un psikososyal modeline göre 3-6 yaş aralığını kapsamaktadır. Çocuklarının benlik saygısının yüksek olmasını isteyen ebeveynlere yönelik olarak seminerler düzenlenebilir. Çocuklarının girişimciliğini engellememelerine yönelik olarak uzmanlar tarafından konferanslar verilebilir.

Bu çalışmada akademik başarı ile benlik saygısı arasında anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir. Ailelerin sadece akademik başarıya odaklanması önlenmelidir. Düşük akademik başarı, beraberinde düşük benlik saygısını getirmemektedir. Ebeveynlerin (varsa) bu noktadaki yanlış düşünceleri tespit edilmeli ve doğru düşüncelerin oluşması için çalışmalarda bulunulması önerilmektedir.

Ebeveynler, benlik saygısı için erken yaştan itibaren çocuklarının benlik saygısını arttırmaya yönelik olarak girişimlerde bulunabilir ancak yaş faktörünü

unutmamak gerekir. Benlik saygısı ile yaş arasındaki ilişkinin incelendiği çalışma bulgusuna göre, yaş artışının benlik saygısını olumlu düzeyde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Yaş düzeyi artışının çocuklarda çoğu zaman bir farkındalık oluşturduğunu, bu sebeple de çok küçük yaşlardaki çocuklara ailelerin katı kurallar çerçevesinde yaklaşmalarını önerilmektedir.

6.2 Okula Yönelik Öneriler

Okullarda bulunan rehberlik ve psikolojik danışmanlık bölümleri özellikle okumakta olan öğrencilerin benlik saygısı seviyelerini düzenli biçimde denetleyebilirler. Yapılan denetlemeler sonucunda özellikle benlik saygısı az olan öğrencilere ilişkin benlik saygısını yükseltmek adına belirli grup çalışmaları gerçekleştirilebilmektedir.

Gençleri ergenlikte fiziksel, duygusal ve sosyal plandaki değişiklikler hakkında bilgilendirmek, döneme uyum sağlamak için yararlı olacaktır. Okullarda bu konuda seminer ve konferansların düzenlenmesi, öğrencilerin bireysel gelişimine katkıda bulunabilir. Ölçeğin farklı yaş gruplarına ve aile yapılarına yönelik olarak güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları yapılabilir.

6.3 Araştırmacılara Yönelik Öneriler

Araştırmacılar, elde edilen bulgular sonucunda, sonuçların daha genellenebilir olması açısından örnekleme 194 ve daha fazla olan gruplarla çalışabilir.

Uzman görüşü alıp yeni belirlemeler doğrultusunda analizlerini edebilirler.

Buna benzer çalışma yapacak kişiler demografik değişkenlere sosyoekonomik düzeyi de ekleyerek inceleme alanlarını genişletebilirler.

Bu çalışma İstanbul ili Üsküdar ilçesinde yapılmıştır. Farklı iller ve ilçeler de çalışmaya dahil edilebilir. Bu sayede hem bölgeler bazında hem de iller bazında karşılaştırma yapma olanağı sağlanabilir. Araştırma sonuçlarına göre de aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunan bölgelerde, çalışmalara daha fazla ağırlık verilmesi uygun olacaktır.

KAYNAKLAR

- Akboy, R.** (1998). Fen Lisesi ve Genel Lise Öğrencilerinin Benlik Kavramı, Denetim Odağı ve Sürekli Kaygı Açısından Karşılaştırılması. *VII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bilimsel Çalışmaları*. Konya: Selçuk Üniversitesi, S:1:189-197.
- Akça, Z. K.** (2012). Genç Yetişkinlikte Algılanan Anne Baba Tutumlarının, Kendini Toparlama Gücü ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişki. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.*
- Akın, A.** (2015). *Psikolojide Kullanılan Güncel Ölçme Araçları*, Nobel Yayıncılık, s.37-41
- Aksüt, M, Batur., Z.,** (2007), İnternet Perspektifinde Ergenlerin Sosyalleşme ve İletişim Kurma Süreci, *Akademik Bilişim Konferans Bildirisi*, Kütahya, Yenidoğan Cilt ve Kırtasiye Mal. Tic. Ltd. Şti., s.39-43.
- Arı, R.** (2005). *Gelişim ve Öğrenme*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Arslan,E.,Arı,R.** (2008). Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri Ölçeğinin Türkçe'ye Uyarlama, Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S:19, s.54-60
- Asıcı, E.** (2013). Öğretmen Adaylarının Affetme Özelliklerinin Öz-Duyarlık ve Benlik Saygısı Açısından İncelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.*
- Avcı, M.** (2006). Ergenlikte Toplumsal Uyum Sorunları, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:7, Sayı:1.
- Balkıs, M.,Duru, E.** (2010). Akademik Erteleme Eğilimi, Akademik Başarı İlişkisinde Genel ve Performans Benlik Saygısının Rolü. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S:27, s.159-170.
- Baybek, H. ve Yavuz, S.** (2003). Muğla Üniversitesi Öğrencilerinin Benlik Saygılarının İncelenmesi. *II. Uluslararası Hemşirelik Kongresi, İzmir*
- Berzonsky, M.D.** (2004). Identity Style, Parental Authority and Identity Commitment. *Journal of Youth and Adolescence*. S.33,3, s.213-220.
- Bowlby, J.** (1973). *Attachment and Loss: Vol. 2. Separation: Anxiety And Anger*. New York: Basic Books.
- Brown, J. D.** (2010). High self-esteem buffers negative feedback: Once more with feeling. *Cognition & Emotion*, 24(8), 1389-1404.
- Christine M. Ross,A.**(2006).Qualitative Study Exploring Characteristics of Churches Committed to Intergenerational Ministry, *Saint Louis University, A Bell Howel Information Company, University Microfilms International*, s. 29.
- Coopersmith, S.** (1991). *SEI-Self-Esteem Inventories*. Consulting Psychologist Press, Inc. Palo Alto.
- Crocetti, E., Rubini, M., Luyckx, K., & Meeus, W.** (2008). Identity formation in early and middle adolescents from various ethnic groups: From

three dimensions to five statuses. *Journal of Youth and Adolescence*, S.37, s.983-996

- Cüceloğlu, D.** (1996). *İçimizdeki Çocuk*, İstanbul: Remzi Yayınevi
- Çankaya, B.** (2007). Lise I. ve II. Sınıf Öğrencilerinin Algılanan Benlik Saygısının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.*
- Çiftçi, N.** (2003). “Kohlberg’in Bilişsel Ahlâk Gelişimi Teorisi: Ahlâk ve Demokrasi Eğitimi”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, S.1, s. 43-76.
- Dacey, J.S. & Kenny, M.** (1994). *Adolescent development*. USA: Brown & Benchmark Publishers
- Dereboy, I.F.** (1993). *Kimlik Bocalaması, Anlamak, Tanımak, Ele Almak*, Malatya: Özmert Ofset.
- Dinç, F.** (1992). Cinsiyetleri Farklı Lise Öğrencilerinin Benlik Algısı Düzeylerinin Özsaygı Düzeylerine Etkisi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.*
- Durak, H.** (1997). Ankara Meslek Yüksek Okulu Öğrencilerinin Özsaygı Düzeyleri ile Denetim Odağı Arasındaki İlişki. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.*
- Duru, A.** (1995). İlkokul 5. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygıları İle Ana Baba Tutumları Arasındaki İlişki. *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi SBE*
- Erbil, N., Divan, Z., Önder, P.** (2006), Ergenlerin Benlik Saygısına Ailelerinin Tutum ve Davranışlarının Etkisi, *Aile ve Toplum Dergisi-Temmuz-Ağustos-Eylül, Yıl:8, C. 3, S:10 ,s.7-14*
- Erden, M., Akman, Y.** (2005). *Gelişim ve Öğrenme*. Arkadaş Yayıncılık, Ankara
- Ergenç, A.** (2011). Web 2.0 ve Sanal Sosyalleşme: Facebook Örneği, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). *Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.*
- Erikson, E.H.** (1968). *Identity: Youth and Crisis*, New York: W.W.Norton&Company,Inc.
- Erikson, E.H.** (1980). *Identity and Life Cycle*. New York: W. W. Norton&Company,Inc.
- Erikson E.H.** (1984). *İnsanın sekiz çağı*. Çev. T. Bedirhan Üstün ve Vedat Şar, Ankara, Birey ve toplum yayıncılık.
- Ersanlı, K.** (1996). *Benliğin Gelişimi ve Görevleri*. Samsun: Eser Ofset.
- Ersan, E., Doğan, O., Doğan, S.** (2009), Beden Eğitimi ve Antrenörlük Bölümü Öğrencilerinde Benlik Saygısı Düzeyi ve Bazı Sosyodemografik Özelliklerle İlişkisi, *Klinik Psikiyatri Dergisi*. S.4.(2), s.36-37.
- Ekşi, A.** (1990), *Gençlik Döneminde Uyum ve Davranış Sorunları*. (Gençlik Yılı Konferansları). İstanbul: Hilal Matbaası, s.25-38
- Gander, M.J. & Gardiner H.W.** (1993). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. B. Onur (Ed). Ankara: İmge Yayınevi
- Gençtan, E.** (1998). *Psikanaliz ve Sonrası*, İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Gezer, Z.Ü.** (2001). The Relationship Between Attachment Styles of Adolescents and Their Family Environments. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). *Ankara: O.D.T.Ü, Sosyal Bilimler Enstitüsü.*
- Grotevant, H.D., Cooper, C.R.** (1986). *Individuation in Family Relationships: A Perspective on Individual Differences in Development of Identity*

- and Role Taking Skill in Adolescents. Human Development, 29, 82-100.*
- Güçray, S.** (1989). Çocuk Yuvasında ve Aile Yanında Kalan 9-10-11 Yaş Çocuklarının Özsaygı Gelişimini Etkileyen Bazı Etkenler. *Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara.*
- Gül, S. K. ve Güneş, İ. D.** (2009). Ergenlik Dönemi Sorunları Ve Şiddet, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl 2009, Cilt 11, Sayı: 1.*
- Güney, S.** (2000). *Davranış Bilimleri.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Hatipoğlu, Z.** (1996). Ergenlik Çağındaki Öğrencilerin Benlik Tasarım Düzeyleri ile Algılanan Anne Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.*
- Josselson, R.** (1987). Finding Herself: Pathways to Identity Development in Women. *San-Francisco: Jossey-Bass. Inc. Publishers.*
- Karasar, N.** (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemi.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kaya, K., Tuna, M.** (2008). İlköğretim Çağındaki Çocukların Sosyalleşmesinde Televizyonun Etkisi, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Mayıs, Sayı:17.*
- Kır, İ.** (2011). Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin İşlevleri, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi. Cilt:10 Sayı:36, s.381-404.*
- Kılıççı, Y.** (1989). *Okulda Ruh Sağlığı.* Ankara: Şafak Matbaacılık.
- Kroger, J.** (2003). Identity Development During Adolescence. Blackwell Handbook of Adolescence. Oxford: Blackwell Publishing Ltd.
- Kulaksızoğlu, A.** (1998). *Ergenlik Psikolojisi.* Remzi Yayınevi: İstanbul.
- Kuzgun, Y.** (1999). *İlköğretimde Rehberlik.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Luyckx, K., Schwartz, S.J., Berzonsky, M.D., Soenens, B., Vansteenkiste, M., Smits, I., & Goossens, L.** (2008). Capturing ruminative exploration: Extending the fourdimensional model of identity formation in late adolescence. *Journal of Research in Personality, S.42, s.58-82.*
- Marcia, J. E.** (1966). Development and validation of ego identity status. *Journal of Personality and Social Psychology, S:3(5): 551-558.*
- Oktan, V., Şahin, M.** (2010), Kız Ergenlerde Beden İmajı ile Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, C:7, S.2*
- Özbay, H. & Öztürk, E.** (1992). *Gençlik.* İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özbay, H.M.** (2000). Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Kliniğine Başvuran Ergenlerin Kendilerini Algılamalarıyla Başvurmayanların Kendilerini Algılamalarının Karşılaştırılması. *(Yayınlanmamış doktora tezi.) Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*
- Özçatal, E.Ö.** (2011). Ataerkillik, toplumsal cinsiyet ve kadının çalışma yaşamına katılımı (Patriarchy, gender and women's participation in working life). *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, S:1(1): s.21-39.*
- Özdamar, G., Ada, E. N., Pehlivan, Z.** (2016). Beden eğitimi Öğretmen Adaylarının Psiko-Sosyal Gelişim Dönemlerine Ait Kazanımlarının İncelenmesi. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi, S:7 (2), s.103-111.*

- Özgüngör, S.** (2014). Üniversite Öğrencilerinde Benlik Saygısı Düzeyine Göre Kimlik Statüleri İle Başarı Yönelimleri Arasındaki İlişki. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S: 35(1), s.33-46.
- Öztürk, O.** (1985). *Benlik. Psikanaliz ve Psikoterapi*, Sevinç Matbaası, Ankara, s. 41-47.
- Öztürk, O.** (2002). *Ruh Sağlığı ve Bozuklukları*, Ankara: Nobel Tıp Kitabevleri.
- Öztürk, E.** (2007). "Ergenlik Döneminde Aile ve Arkadaş İlişkileri", *Türk Psikiyatri Dergisi*, S:5(2), s.113-118
- Purkey, W.W.** (1970) *Self Concept and School Achievement* . New Jersey Prentice Hall Inc.
- Roberts, R.E.L., Bengston, V.L.** (1993). Relationships parents, self-esteem and psychological well-being in young adulthood. *Social Psychology Quarterly*, S.56 (5), s.263-277.
- Sarıkaya, A.** (2015). 14-18 Yaş Arası Ergenlerin Benlik Saygısı ve Psikolojik Dayanıklılık Düzeyleri Arasındaki İlişki. *İstanbul Bilim Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*.
- Seber, G.,Tekin, D.** (1984) Ergenliğe Özgü Sorunlar Üzerinde Bir Araştırma. *Eskişehir: Anadolu Tıp Dergisi*, S.6(1)
- Selçuk, Ziya.** (2012),*Eğitim Psikolojisi*, Nobel Yayınları,20.Basım,s.58-73
- Senemoğlu N.** (2005).*Gelişim, Öğrenme ve Öğretim*, 12. baskı, Ankara, Gazi Kitabevi,.
- Steinberg,L.**(2013). *Ergenlik*, İmge Kitabevi Yayınları.
- Stewart, A.C., Perlmutter, M. & Freidman, S.** (1989). *Lifelong human development*. Newyork: John Wiley & Sons.
- Suner, E.** (2000). Farklı Liselerdeki Ergenlerin Benlik Saygısı, Akademik Başarısı ve Sürekli Kaygı Düzeyi Arasındaki İlişki. *Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*.
- Şenol, V. ve Akça, R. P.** (2012). Müzik, Reklam ve Kitle İletişimin Ergen Üzerindeki Etkisi, *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı: 28.
- Tezcan, M.** (1985). *Eğitim Sosyolojisi*, Ankara: 4.Baskı, Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Tuğrul, C.** (1994). Alkoliklerin Çocuklarının Aile Ortamlarındaki Stres Kaynakları. Etkileri ve Stresle Başa Çıkma Yolları. *Türk Psikolojisi Dergisi*, S:9 (31)
- Turan, N.,Tufan,B.**(1987). Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri'nin (SEI) Geçerlik –Güvenirlik Çalışması. *İstanbul 23.Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi*
- Uğurel, Ş.R.** (1992).*Gençlik Psikolojisi*. İstanbul: Evrim Matbaacılık.
- Waterman, A.** (1992). Identity as an aspect of optimal psychological functioning. G.R. Adams & R.M. Montemayor (Ed.), *Adolescent Identity Formation*. Newbury Park Sage Pub, s.51-72.
- Wiggins, J., & Schatz, E.L.** (1994). The relationship of self-esteem to grades, achievement scores, and other factors critical to school success.*School Counselor*, S:41(4), s.239-245
- Woolfolk A.E.** (1998). *Educational Psychology*. 7th ed. USA
- Yavuzer, H.** (2000). *Doğum Öncesinden Ergenlik Sonuna Kadar Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Yavuzer, H.** (2003). *Eğitim ve Gelişim Özellikleri ile Okul Çağı Çocuğu*. İstanbul: Remzi Kitabevi, İstanbul
- Yavuzer, H.**(2007). *Çocuk Psikolojisi*,Remzi Kitabevi.,16.Basım,İstanbul,s.277

- Yazgan,İ.,Yerlikaya,E.E.**(2013).*Kişilik Kuramları*, Pegem Akademi, 7.Baskı. s.170-175
- Yenidünya, A.** (2005). Lise Öğrencilerinde Rekabetçi Tutum, Benlik Saygısı ve Akademik Başarı İlişkisi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul.
- Yıldırım, A., Şimşek H.**(2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, İstanbul: Seçkin Yayıncılık
- Yiğit, H.** (2010). Ergenlerin Benlik Saygılarının Yaşam Doyumu Ve Bazı Özlük Nitelikleri Açısından İncelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*.
- Yörükoğlu, A.** (1989) .*Gençlik Çağı*, İstanbul :Özgür Yayınları
- Yörükoğlu, A.** (2000). *Çocuk Ruh Sağlığı*, İstanbul:19.Basım, Özgür Yayıncılık.
- Yüksekkaya, S.** (1995). Üniversite Öğrencilerinde Benlik Saygısının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Yayınlanmamış Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*

EKLER

Ek-1 Kişisel Bilgi Formu

Ek-2 Coopersmith Özsaygı Envanteri

Ek-3 Erikson' Un Psikososyal Gelişim Dönemleri Ölçeği

Ek-4 Veli İzin Formu

Ek-5 İzin Belgesi

Ek-6 Etik Kurul Kararı



Ek -1 Kişisel Bilgi Formu

Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler bu çalışma dışında herhangi bir yerde kullanılmayacaktır. Sizden, kimliğinizi açığa çıkarabilecek hiçbir bilgi istenmemektedir. Verdiğiniz bilgiler gizli kalacaktır, lütfen soruları samimi bir şekilde cevaplayınız. Katılımınız için teşekkür ederim.

1-Cinsiyetiniz: Kız () Erkek ()

2-Yaşınız:

3-Annemiz hayatta mı? Evet () Hayır ()

4-Annemizin Eğitim Durumu:

5-Annemizin Mesleği:

6-Babamız hayatta mı? Evet () Hayır ()

7-Babamızın Eğitim durumu:

8-Babamızın mesleği:

9-Kaç kardeşiniz?

10-Aile tipiniz: Geniş aile () Çekirdek aile ()

11-Akademik başarı durumunuz:Düşük () Orta () Yüksek ()

Ek -2 Coopersmith Özsaygı Envanteri

Aşağıdaki cümleleri kendinizle ilgili olarak doldurunuz.Lütfen her bir ifade için yanındaki ‘‘BANA UYGUN’’ veya ‘‘BANA UYGUN DEĞİL’’ seçeneklerinden bir tanesine (X) işareti koyunuz.

Aşağıdaki cümleleri kendinizle ilgili olarak doldurunuz.Lütfen her bir ifade için yanındaki ‘‘BANA UYGUN’’ veya ‘‘BANA UYGUN DEĞİL’’ seçeneklerinden bir tanesine (X) işareti koyunuz.

	Bana Uygun	Bana Uygun Değil
1-Sık sık keşke başka biri olsam diye düşünürüm.	()	()
2-Başkalarının önünde konuşmak bana zor gelir.	()	()
3-Eğer elimde olsaydı kendimdeki birçok şeyi değiştirmek isterdim.	()	()
4-Karar vermede fazla zorluk çekmem.	()	()
5-İnsanlar benimle birlikte vakit geçirmekten hoşlanırlar.	()	()
6-Evde kolayca moralim bozulur .	()	()
7-Yeni şeylere kolay alışamam.	()	()
8-Yaşlıtlarım arasında sevilen bir kişiyim.	()	()
9-Ailemin benden beklentisi çok fazla.	()	()
10-Ailem genellikle duygularıma önem verir.	()	()
11-Başkalarının söylediğini kolayca kabul ederim.	()	()
12-Benim yerimde olmak oldukça zordur	()	()
13-Hayatımın karmakarışık olduğuna inanıyorum	()	()
14-Genellikle başkaları düşüncelerimi kabul ederler.	()	()
15-Kendimi yetersiz buluyorum.	()	()
16-Sık sık evden uzaklaşmayı düşünürüm.	()	()
17-Yaptığım işten çoğunlukla memnun olmam.	()	()
18-Başkaları kadar güzel / yakışıklı değilim.	()	()
19-Söylenecek bir sözüm varsa onu söylemekten çekinmem.	()	()
20-Ailem benim duygularımı anlar.	()	()
21-Çok sevilen bir kimse değilim	()	()
22-Genellikle ailemin beni dışladığını sanıyorum.	()	()
23-Yaptığım şeyler genellikle cesaretimi kırar.	()	()
24-Çevremde olup bitenlerden rahatsız olmam.	()	()
25-Güvenilir bir kişi olmadığımı düşünüyorum	()	()

Ek - 3 Erikson' Un Psikososyal Gelişim Dönemleri Ölçeği

Evrak Tarih ve Sayısı: 22/07/2017-46625

ERIKSON'UN PSIKOSOSYAL GELİŞİM DÖNEMLERİ ÖLÇEĞİ

Aşağıda sizin çeşitli konulardaki düşüncelerinizle ilgili ifadeler bulunmaktadır. Her ifadeyi dikkatlice okuyarak kendi duygu ve düşüncenizi ne derece yansıttığını düşününüz. Belirtilen seçeneklerden size en uygun olan SADECE BİR SEÇENEĞİ işaretleyiniz.

ÖRNEK: "Kendimi tutarlı ve ne istediğini bilen birisi olarak görüyorum" ifadesi sizin düşüncenize tamamen uygunsa ve kendinizi her zaman böyle görüyorsanız Her zaman Doğru seçeneğini, bazı zaman farklı düşünceniz bile çoğu zaman kendinizi tutarlı ve ne istediğini bilen birisi olarak görüyorsanız Çoğunlukla Doğru seçeneğini, bu ifadenin size bazı durumlarda uygun bazı durumlarda uygun olmadığını düşünüyorsanız Bazen Doğru seçeneğini, çoğu zaman kendinizi tutarlı ve ne istediğini bilen birisi olarak düşünmüyorsanız Nadiren Doğru seçeneğini, bu ifadenin kesinlikle size uygun olmadığını düşünüyorsanız Hiçbir Zaman Doğru Değil seçeneğini işaretleyiniz. Araştırma sonuçları tamamen gizli tutulacaktır. Araştırmamıza katıldığınız için teşekkür ederiz.

	Her zaman Doğru	Çoğunlukla Doğru	Bazen Doğru	Nadiren Doğru	Hiçbir zaman Doğru değil
1. Olayları başıma geldikleri gibi kabullenebilirim.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
2. Hayatıma bir anlam veremiyorum.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
3. Keşke kendimi biraz daha fazla kontrol edebilsem.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
4. Kendi başıma karar veremiyorum.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
5. Kendim hakkındaki düşüncelerimi sık sık değiştiririm.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
6. Herhangi bir (konuda – durumda) yeni fikirler ileri sürmekten kaçınmam.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
7. Ben bu hayatta asla bir yere varamam.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
8. Ne olmak istediğimi net olarak biliyorum.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
9. Nasıl bir insan olduğum hakkında kesin bir fikrim yok.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
10. Dünya bana çok karmaşık geliyor.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
11. Ne zaman kendim mutluluğum için ne zaman başkalarının mutluluğu için (olması) çalışacağımı bilirim.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
12. Hayatta neyin önemli neyin önemli olmadığını net (açık) olarak biliyorum.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
13. Hayallerimi gerçekleştirebileceğim gibi görünmüyor.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
14. Pek çok insanın sahip olduğu becerilere sahipmişim gibi görünmüyorum.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
15. Kim (ne) olup olmadığını biliyorum.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
16. Nasıl bir insan olduğumu biliyorum.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
17. Duygularımı kontrolünü kaybedeceğimden korkuyorum/ kaygılanıyorum.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
18. Kendimden oldukça eminim.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
19. Bir işe başlarken (bir konuda karar verirken) insanların bana verdiği fikirleri yada düşünceleri dikkate alırım.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
20. Çalışmayı sevmem.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
21. Ben aslında (özümde) kötü biriyim.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)

bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununa göre Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır

22. Diğer insanlar beni anlar.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
23. Çalışkanım.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
24. Pek çok konuda kendimi suçlu hissedirim.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
25. Kendime gerçekten inanıyorum.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
26. Hayatla ne yapacağıma karar veremiyorum.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
27. İyi şeyler asla fazla sürmez.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
28. İşe yarayan yararlı bir insan olduğumu düşünüyorum.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
29. Pek çok şey yapan enerjik bir insanım.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
30. Hedeflerime ulaşmaya çalışıyorum.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
31. Yaşadığım olaylar ne olursa olsun sonuçta olumlu değerlendirebileceğim bir şeyler bulurum.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
32. (K). Kız -- , olmanın ne anlam geldiğini biliyorum. (E). Erkek olmanın ne anlam geldiğini biliyorum .	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
33. Bence dünya ve insanlar temelde iyidirler.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
34. Kendimden utanıyorum.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
35. İşimde başarılıyım.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
36. Herkesin aleyhinde çalıştığını düşündüğüm zamanlar olur.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
37. Kendimi seviyorum ve diğerleri için ifade ettiğim anlamdan gurur duyuyorum	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
38. Hayatımın nereye gittiğini gerçekten bilmiyorum.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
39. Tembel insanlara tahammül edemem.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
40. Yapmamam gereken bir şey konusunda kendimi engelleyebilirim.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
41. Kötü şeyler hep beni bulur.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
42. Toplum içinde (insanlarla birlikteyken) ön planda olmak isterim.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
43. Doğru olsalar bile bazen gerçekleri inkar ettiğim olur.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
44. Bir grup içindeyken bile kendimi yalnız hissedirim.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
45. Zamanım çoğumu bombos-yarasız bir şekilde geçiriyorum.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
46. Diğer insanlar kadar iyiyim.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
47. Tercihlerimi kendim yapmak isterim.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
48. Kararıma güvenemem.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
49. Herhangi bir şeyin üstesinden gelebilirim.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
50. Akıl ve beceri gerektiren şeylerde pek iyi değilim.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
51. Bir işi bitirene kadar takip ederim.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
52. Lider olmaktansa bir liderin takipçisi olmayı tercih ederim.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
53. Kendi ayaklarımın üstünde durabilirim.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
54. Bir konuda karar vermek bana zor geliyor.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
55. Diğer insanlara güvenirim.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
56. Özgür olmayı severim bağımlı olmak istemem.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
57. Yeni maceralardan hoşlanırım.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
58. Yaptığım işlerimi sonuçlandıramam.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
59. Yeni şeyleri ve yeni yerleri keşfetmekten hoşlanırım.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
60. İşlerimin üstesinden gelemem.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)



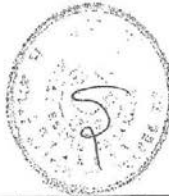
Ek- 4 Veli İzin Formu

Elektronik İmza ve Sayısı: 5070/2017-48885

VELİ İZİN FORMU

İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Y1312.270081 numaralı Psikoloji Anabilim dalı Tezli Yüksek Lisans programı öğrencilerinden Safiye Akgüneş 'in "14-18 yaş arası ergenlerin psikososyal gelişim dönemleri kazanımları ile benlik imgesi arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi" adlı tez çalışması gereği "Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri Ölçeği ve Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri" ile ilgili ölçeklerin okulunuz öğrencilerindensınıfındannumaralıadlı öğrencinize uygulanmasına izin veriyorum.

VELİ KODU:



¹ Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununa göre Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır

Ek-5 İzin Belgesi



T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411-44-E.12339828
Konu: Anket Araştırma İzni

16.08.2017

İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ'NE
(Personel Daire Başkanlığı)

İlgi: a) 07.08.2017 tarih ve 4919 sayılı yazınız.
b) Valilik Makamının 15.08.2017 tarih ve 12302611 sayılı oluru.

Üniversiteniz Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Safiye AKGÜNEŞ'in "14-18 Yaş Arası Ergenlerin Psikososyal Gelişim Dönemleri Kazanımları ile Benlik İmgesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi" konulu tezi hakkındaki ilgi (a) yazınız ilgi (b) valilik onayı ile uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve araştırmacının söz konusu talebi; bilimsel amaç dışında kullanmaması, uygulama sırasında bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarımıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılması koşuluyla, gerekli duyurunun araştırmacı tarafından yapılması, okul idarecilerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) Valilik Onayı doğrultusunda uygulanması ve işlem bittikten sonra 2 (iki) hafta içinde sonuçtan Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme Bölümüne rapor halinde bilgi verilmesini arz ederim.

Harun TÜYSÜZ
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

EK:1- Valilik Onayı
2- Ölçekler

İl Millî Eğitim Müdürlüğü Binbirdirek M. İmran Öktem Cad.
No:1 Eski Adliye Binası Sultanahmet Fatih/İstanbul
E-Posta: sgb34@meb.gov.tr

A. BALTA VHKİ
Tel: (0 212) 455 04 00-239
Faks: (0 212)455 06 52

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 8b26-d36d-31ca-821f-c564 koda ile teyit edilebilir.



T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411-20-E.12302611
Konu : Anket ve Araştırma İzin Talebi

15/08/2017

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi: a) İstanbul Aydın Üniversitesinin 07.08.2017 tarih ve 4919 sayılı yazısı.
b) MEB. Yen. ve Eğ. Tek. Gn Md. 07.03.2012 tarih ve 3616 sayılı 2012/13 nolu gen.
c) Millî Eğitim Araştırma ve Anket Komisyonunun 15.08.2017 tarihli tutanağı.

İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Safiye AKGÜNEŞ'in "14-18 Yaş Arası Ergenlerin Psikososyal Gelişim Dönemleri Kazanımları ile Benlik İmgesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi" konulu tezi kapsamında, ilimiz Üsküdar ilçesinde bulunan özel resmi ortaokul ve liselerde öğrenim gören öğrencilere; erikson psikososyal gelişim dönemleri ölçeği ve copper smith benlik saygısı ölçeğini uygulama istemi hakkındaki ilgi (a) yazı ve ekleri Müdürlüğümüzce incelenmiştir.

Araştırmacının söz konusu talebi; bilimsel amaç dışında kullanılmaması, uygulama sırasında bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarımıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılması koşuluyla, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) Bakanlık emri esasları dâhilinde uygulanması, sonuçtan Müdürlüğümüze rapor halinde (CD formatında) bilgi verilmesi kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Turgut KARATEKİN
Millî Eğitim Müdürü V.

OLUR
15/08/2017

Ahmet Hamdi USTA
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek:1- Genelge
2- Komisyon Tutanağı

İl Millî Eğitim Müdürlüğü Binbirdirek M. İmran Öktem Cad.
No:1 Eski Adliye Binası Sultanahmet Fatih/İstanbul
E-Posta: sgb34@meb.gov.tr

A. BALTA VHKİ
Tel: (0 212) 455 04 00-239
Faks: (0 212)455 06 52

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 20ca-7ed3-3ae0-88f3-1be2 kodu ile teyit edilebilir.

Ek-6 Etik Kurul Kararı

Evrak Tarih ve Sayısı: 04/08/2017-4827



T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : 88083623-044-4827
Konu : Safiye AKGÜNEŞ'in Etik Onay Hk.

04/08/2017

Sayın Safiye AKGÜNEŞ

Enstitümüz Y1312.270081 numaralı Psikoloji Anabilim Dalı Psikoloji Tezli Yüksek Lisans programı öğrencilerinden Safiye AKGÜNEŞ'in "14-18 YAŞ ARASI ERGENLERİN PSİKOSOSYAL GELİŞİM DÖNEMLERİ KAZANIMLARI İLE BENLİK İMGESİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ" adlı tez çalışması gereği "Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri Ölçeği" ve "Cooper Smtih Benlik Saygısı Envanteri" ile ilgili anketleri 06.07.2017 tarih ve 2017/13 İstanbul Aydın Üniversitesi Etik Komisyon Kararı ile etik olarak uygun olduğuna karar verilmiştir.
Bilgilerinize rica ederim.

Prof. Dr. Özer KANBUROĞLU
Müdür V.

Evrakı Doğrulamak İçin : <https://evrakdogrula.aydin.edu.tr/enVision.Dogrula/BelgeDogrulama.aspx?V=BE6E0DY5>

Adres:Beşyol Mah. İnönü Cad. No:38 Sefaköy , 34295 Küçükçekmece / İSTANBUL
Telefon:444 1 428
Elektronik Ağ:<http://www.aydin.edu.tr/>

Bilgi için: NESLİHAN KUBAL
Unvanı: Enstitü Sekreteri



ÖZGEÇMİŞ

Adı-Soyadı:SAFİYE AKGÜNEŞ

Doğum Tarihi :07.01.1989

E-posta:safiyeakgns@gmail.com



ÖĞRENİM DURUMU

2013 yılı İstanbul Kültür Üniversitesi Türk Dili Ve Edebiyatı Bölümü

2016 yılı Mimar Sinan Üniversitesi Pedagojik Formasyon Eğitimi

2019 yılı Atatürk Üniversitesi Çocuk Gelişimi Bölümü

2019 yılı İstanbul Aydın Üniversitesi Psikoloji Yüksek Lisans